

SZLAK
CHOPINOWSKI

PRZEWODNIK
TURYSTYCZNY

Mazowsze.
serce Polski

MAZOWIECKA
REGIONALNA
ORGANIZACJA
TURYSTYCZNA

- Wydawca:** Mazowiecka Regionalna Organizacja Turystyczna
ul. Nowy Świat 27/2, 00-029 Warszawa, www.mrot.pl
tel.: 22 877 20 10, fax: 22 877 22 70
- Autorzy przewodnika:** Teksty przewodnika poświęcone Chopinowi na podstawie opracowania Marity Albán Juárez, pozostałe Euro Pilot Sp. z o.o.
- Koordinacja:** Renata Konewecka
- Współpraca:** Adam Jasiński
- Konsultacja naukowa:** Marcin Wąsowski, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina
- Konsultacja redakcyjna:** Magdalena Walusiak
- Zdjęcia:** Paweł Fabijański, Małgorzata Kazur, Jan Osiecki, Wioletta Siekiera, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Euro Pilot Sp. z o.o., Mazowiecka Regionalna Organizacja Turystyczna, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Polska Organizacja Turystyczna
- Rysunki:** Rysunek kościoła w Brochowie na podstawie opracowania Oskara Sosnowskiego
- Opracowanie i redakcja:** Euro Pilot Sp. z o.o.
ul. Konarskiego 3, 01-355 Warszawa
www.europilot.com.pl
- Partnerzy projektu:** Samorząd Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Forum Oddziałów Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Zielonkowskie Forum Samorządowe, Fundacja Dziedzictwo Nadbużańskie
- Partner merytoryczny:** Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

Warszawa, 2023

Egzemplarz bezpłatny. Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana bez pisemnej zgody Wydawcy.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

MAZOWSZE. Dziś – serce Polski, w okresie kształtowania się Rzeczypospolitej przez ponad trzy stulecia – odrębne państwo. W centrum regionu tętni wielkomięjskim rytmem Warszawa, wokół której rozciąga się kraina wciąż nie do końca odkryta. Na turystów czekają tajemnicze zamki i szlacheckie dwory, za-
bytkowe świątynie i urokliwe miasteczka, pola dawnych bitew i krajobrazy, których różnorodność od lat przyciąga filmowców. Cały ten świat to olbrzymi skarbiec historyczny, kulturowy i przyrodniczy. Wystarczy stanąć u jego granic i wypowiedzieć zaklęcie: Mazowsze, otwórz się. A później wejść i podążyć wybranym szlakiem.

Oto SZLAK CHOPINOWSKI – podróż na Mazowsze nietknięte jeszcze rewolucją przemysłową i do Warszawy początku XIX wieku, kiedy klasycy spierali się z romantykami. Podążając krok w krok za młodziutkim kompozytorem można wyobrazić sobie dynamicznie rozwijające się miasto sprzed dwóch stuleci – z piękną, klasycystyczną architekturą, gwarnymi kawiarniami, teatrami i arystokratycznymi salonami, w których kwitło życie kulturalne. Tłumnie bywało też na rogu Trębackiej i Krakowskiego Przedmieścia – na stacji dyliżansów, z której wyruszały pojazdy konne w różne strony świata. Stąd kilkuletni Fryderyk odjeżdżał do rodzinnej Żelazowej Woli, gdzie dziś można posłuchać muzyki Chopina dobiegającej z wnętrza szlacheckiego dworku. I do Sochaczewa, gdzie młody pianista zagrał koncert z generałem zakochanym w jego talencie. A także do Brochowa słynącego z unikalnej bazyliki obronnej, w której syn państwa Chopinów został ochrzczony w 1810 r. Stąd również 20-letni kompozytor wyruszył do Wiednia rozpoczynając podróż ku sławie przekraczającej granice czasu i przestrzeni.

Szlak Chopinowski jest jedną z trzech tras tematycznych, dzięki którym można odkryć dziedzictwo Mazowsza. Warto też poznać pozostałe. Szlak Książąt Mazowieckich to podróż do krainy średniowiecznych zamków, walecznych rycerzy oraz mądrych i ambitnych władców, którzy przez trzy wieki rządili Mazowszem jako niezależnym państwem. Szlak Bitwy Warszawskiej 1920 to podróż w czasie i przestrzeni pozwalająca zrozumieć, dlaczego batalia sprzed stulecia uważana jest za jedną z najważniejszych w historii Europy.

Więcej informacji o szlakach można znaleźć na stronie internetowej www.mazowsze.travel.

Życie Fryderyka Chopina – kalendarium

1810

1 marca w Żelazowej Woli urodził się Fryderyk Chopin. Jesienią rodzina Chopinów przeprowadziła się do Warszawy.

1823–1825

Fryderyk, wcześniej kształcony w domu, został uczniem IV klasy Liceum Warszawskiego. W wakacje w 1824 i 1825 r. spędził w Szafarni na Ziemi Dobrzyńskiej.

1826–1827

Chopin rozpoczął studia w Szkole Głównej Muzyki przy Uniwersytecie Warszawskim, na zajęcia kompozycji uczęszczał do Józefa Elsnera. Latem wyjechał do uzdrowiska w Dusznikach. W 1827 r., po śmierci najmłodszej córki Chopinów – Emilii, rodzina przeprowadziła się do nowego mieszkania w Pałacu Krasińskich przy Krakowskim Przedmieściu. W tym samym roku Fryderyk skomponował pierwsze poważne utwory: *Wariacje B-dur* op. 2 na temat *Là ci darem la mano* z „Don Juana” Mozarta oraz *Sonaty c-moll* op. 4. Latem wyruszył na wycieczkę, której celem miał być Gdańsk.

1830

Dwa koncerty w Teatrze Narodowym w marcu, podczas których młody artysta zagrał także własne kompozycje m.in. *Koncert f-moll* i *Fantazję A-dur na tematy polskie*, które zostały entuzjastycznie przyjęte przez publiczność. Latem Fryderyk rozpoczął przygotowania do wyjazdu z ojczyzny, odwiedził Poturzyn i spędził kilka dni w Żelazowej Woli. Pożegnał się z rodziną, przyjaciółmi i 2 listopada opuścił Warszawę, do której już nigdy nie powrócił.

1815–1818

Fryderyk rozpoczął naukę gry na fortepianie u Wojciecha Żywnego. W 1817 r. ukazał się drukiem pierwszy utwór Chopina – *Polonez g-moll*. W 1818 r. kilkuletni pianista dał pierwszy publiczny koncert, który przyniósł mu rozgłos i stał się

początkiem kariery. W „Pamiętniku Warszawskim” odnotowano: *prawdziwy geniusz muzyczny; nie tylko bowiem z łatwością największą i smakiem nadzwyczajnym wygrywa sztuki najtrudniejsze na fortepianie, ale nadto jest już kompozytorem kilku tańców i wariacji, nad którymi znawcy muzyki dziwić się nie przestają.*

1828–1829

Fryderyk spędził letnie wakacje 1828 w Sannikach u Pruszków. We wrześniu, podczas krótkiego wyjazdu, poznał życie muzyczne Berlina. W 1829 r. skończył studia z opinią Józefa Elsnera: *Szopen Friderik – szczególna zdatność, geniusz muzyczny.*

Latem pojechał do Wiednia, gdzie z sukcesem zadebiutował na europejskiej scenie. Jesienią odwiedził swoją matkę chrzestną Annę Wiesiołowską w Strzyżewie i rodzinę księżąt Radziwiłłów w Antoninie.

1831–1832

Osiem miesięcy 1831 r. Chopin spędził w Wiedniu. W Stuttgarcie przeżył załamanie na wieść o upadku powstania listopadowego. Jesienią dotarł do Paryża, gdzie mieszkał do końca życia. W lutym 1832 r. zagrał w „salonie” Pleyela publiczny koncert, o którym napisano: *Wszystkich tutejszych fortepianistów zabił na śmierć, cały Paryż ogłupiał*. Dzięki koncertowi zaistniał w środowisku muzycznym i stał się wziętym nauczycielem fortepianu.

1833–1834

Pracowite miesiące. Czas wypełniały Chopinowi koncerty, lekcje gry na fortepianie i komponowanie. Lato 1833 spędził w Côteau; odwiedził też Brukselę i Lille. W 1834 r. nawiązał kontakty z Mendelssohnem, Lisztem, Hillerem i Berliozem. Zwiedził Akwizgran, Düsseldorf, Kolonię i Koblencję.

1835

W Karlowych Warach Chopin spotkał się z rodzicami, później krótko przebywał w Dieczynie, Dreźnie (gdzie znajomość z Wodzińskimi ze Służewa zaowocowała narzeczeństwem z młodszą Marią Wodzińską), a także w Lipsku, Frankfurtu, Heidelbergu, następnie także w Strassburgu.

1836–1837

Latem Fryderyk odwiedził Wodzińskich w Marienbadzie, później pojechał do Dreżna, Lipska, Kassel i Frankfurtu. Poznał George Sand. Coraz więcej czasu poświęcał na komponowanie. W 1837 r. zdecydował się na spontaniczny wyjazd do Londynu z fabrykantem fortepianów Camillem Pleyelem. W sierpniu narzeczeństwo z Marią Wodzińską zostało zerwane.

1838–1843

Początek związku z George Sand. Jesienią Chopin wyjechał z nią i jej dziećmi na Majorkę. W 1839 r., mimo fatalnego stanu zdrowia, dużo komponował. Lato spędził w posiadłości George Sand w Nohant. W 1840 r. intensywnie pracował i udzielał się towarzysko w Paryżu. Kolejne miesiące spędził kursując między Paryżem a Nohant. Pracował w tym czasie bardzo intensywnie i dużo komponował.

1844–1846

Poważne problemy zdrowotne Fryderyka. 3 maja 1844 r. zmarł jego ojciec Mikołaj Chopin. Rok 1845 r. wypełniła Fryderykowi praca w Paryżu, lato spędził w Nohant. Pierwsze poważne nieporozumienia z George Sand. W 1846 ożywione kontakty ze środowiskiem emigracyjnym Hôtel Lambert.

1847–1848

Konflikt George Sand i Chopina zaostriżył się i ostatecznie doszło do zerwania. W 1848 r. pomimo nękających chorób, Chopin przez siedem miesięcy koncertował w Anglii i Szkocji. 16 listopada w Guildhall w Londynie dał ostatni w życiu publiczny koncert. Ciężko chory wrócił do Paryża.

1849

Wyniszczająca organizm choroba zmusiła Chopina do ograniczenia przyjmowania gości i udzielania lekcji. Do siostry Ludwiki napisał: *Jeżeli możecie, to przyjeździecie. Słaby jestem i żadne doktory mi tak jak Wy nie pomogą. [...] Dziś piękna pogoda, siedzę w salonie i admiruję mój widok na cały Paryż*. Niekończące się konsultacje lekarskie niestety nie przyniosły żadnej poprawy stanu zdrowia. Przeczując najgorsze, kompozytor uporządkował sprawy wydawnicze i pożegnał się z najbliższymi. Zmarł 17 października.

Ojciec – Mikołaj Chopin

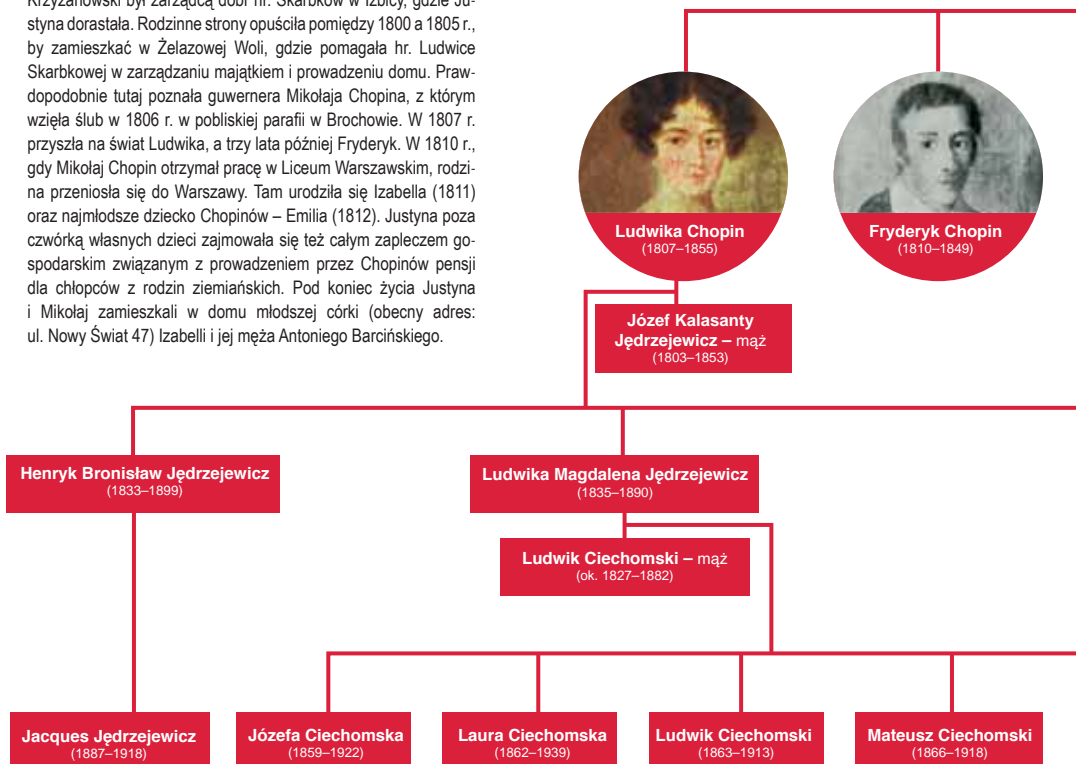
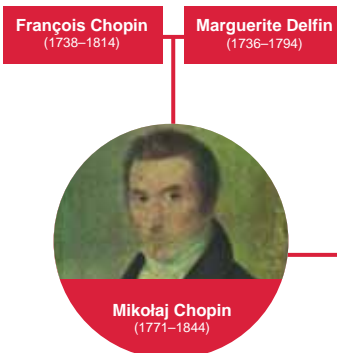
(15 IV 1771, Marainville – 3 V 1844, Warszawa)

Mikołaj urodził się we francuskiej wiosce w Lotaryngii, jego rodzina mieszkała na terenie posiadłości należącej do Polaka – Michała Jana Paca. Administrator majątku Adam Weydlich, również Polak, zainteresował się inteligentnym młodzieńcem i zatrudnił do pomocy na zamku. Gdy rodzina Weydlichów przenosiła się w 1787 r. do Warszawy, zabrała nastolatka ze sobą. Mikołaj był ogólnie wykształcony, znał podstawy języków obcych i miał zdolności muzyczne. Amatorsko grał na flecie i skrzypcach. Po przyjeździe do Warszawy pracował na pensji, później liczne rodziny ziemiańskie zatrudniały go jako nauczyciela. Ostatnim miejscem, w którym Chopin pracował jako domowy nauczyciel, był majątek hr. Skarbków w Żelazowej Woli. Tam francuski emigrant poznał Justynę Krzyżanowską, z którą wziął ślub w 1806 r. W 1810 r., gdy otrzymał stałą posadę nauczyciela języka francuskiego w Liceum Warszawskim, przeniósł się z rodziną do Warszawy i zamieszkał tam na stałe. Poza pracą w liceum prowadził również pensję dla chłopców, która dość szybko zyskała renomę.

Matka – Justyna Chopin, z domu Krzyżanowska

(14 IX 1782, Długie – 1 X 1861, Warszawa)

Pochodziła ze zubożałej szlacheckiej rodziny. Jej ojciec Jakub Krzyżanowski był zarządcą dóbr hr. Skarbków w Izbicy, gdzie Justyna dorastała. Rodzinne strony opuściła pomiędzy 1800 a 1805 r., by zamieszkać w Żelazowej Woli, gdzie pomagała hr. Ludwice Skarbkowej w zarządzaniu majątkiem i prowadzeniu domu. Prawdopodobnie tutaj poznała guwernera Mikołaja Chopina, z którym wzięła ślub w 1806 r. w pobliskiej parafii w Brochowie. W 1807 r. przyszła na świat Ludwika, a trzy lata później Fryderyk. W 1810 r., gdy Mikołaj Chopin otrzymał pracę w Liceum Warszawskim, rodzina przeniósła się do Warszawy. Tam urodziła się Izabella (1811) oraz najmłodsze dziecko Chopinów – Emilia (1812). Justyna poza czwórką własnych dzieci zajmowała się też całym zapleczem gospodarskim związanym z prowadzeniem przez Chopinów pensji dla chłopców z rodzin ziemiańskich. Pod koniec życia Justyna i Mikołaj zamieszkali w domu młodszej córki (obecny adres: ul. Nowy Świat 47) Izabelli i jej męża Antoniego Barcińskiego.

Portrety rodziny F. Chopina (poza Emilią) – reprodukcje (1930) zaginionych obrazów A. Mieroszewskiego (1829). Portret Emilii – miniatura nieznanego autora.

Rodzina Fryderyka Chopina

Jakub Krzyżanowski
(ok. 1729–1805)

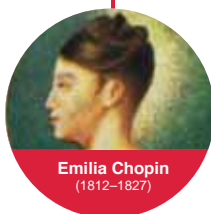
**Antonina
Kołomińska**

**Justyna
Krzyżanowska**
(1782–1861)

Izabella Chopin
(1811–1881)

Emilia Chopin
(1812–1827)

**Feliks Antoni
Barciński – mąż**
(1803–1878)

Fryderyk Bolesław Jędrzejewicz
(1840–1857)

Antoni Żeliszaw Jędrzejewicz
(1843–1922)

Maria Ciecchomska
(1868–1932)

Antoni Ciecchowski
(1872–1929)

Henryk Ciecchowski
(zmarł jako dziecko)

Izabella Ciecchomska
(zmarła jako dziecko)

Siostra – Ludwika Jędrzejewiczowa, z domu Chopin

(6 IV 1807, Warszawa – 29 X 1855, Warszawa)

Najstarsza siostra Fryderyka Chopina pobierała pierwsze nauki na pensji dla panien, a muzyki uczyła się u Wojciecha Żywnego. Po upadku powstania listopadowego działała aktywnie w stowarzyszeniach patriotycznych. W 1832 r. poślubiła w Brochowie warszawskiego prawnika Józefa Kalasantego Jędrzejewicza, z którym miała czworo dzieci. Od dzieciństwa była bardzo zżyta z bratem. Po wyjeździe Fryderyka z Warszawy korespondowała z nim i z jego przyjaciółmi. Dwukrotnie odwiedziła go w Paryżu i była przy nim w chwili śmierci. W styczniu 1850 r., zgodnie z życzeniem zmarłego, przywoziła potajemnie serce Fryderyka Chopina do Warszawy.

Siostra – Izabella Barcińska, z domu Chopin

(9 VII 1811, Warszawa – 3 VI 1881, Warszawa)

Młodsza siostra Fryderyka cieszyła się najlepszym zdrowiem z całej czwórki rodzeństwa. Otrzymała staranne wykształcenie ogólne. Podobnie jak Ludwika i Fryderyk pobierała lekcje gry na fortepianie u Wojciecha Żywnego. Po upadku powstania listopadowego zaangażowała się w działalność patriotyczną i prace dobroczynne na rzecz sierot i najuboższych. Na pensji u Chopinów poznała swojego przyszłego męża, późniejszego profesora matematyki Feliksa Antoniego Barcińskiego, którego poślubiła w 1834 r. w Warszawie. Małżeństwo nie doczekało się potomstwa. W ich domu ostatnie lata życia spędzili rodzice Izabelli – Justyna i Mikołaj Chopinowie.

Siostra – Emilia Chopin

(9 XI 1812, Warszawa – 10 IV 1827, Warszawa)

Najmłodsza siostra Fryderyka, zapewne z powodu słabego stanu zdrowia, najpierw została ochrzczona w domu „z wody” tuż po urodzeniu, a dopiero w 1815 r. dopełniono ceremonii chrztu w kościele. Była bardzo utalentowaną dziewczyną obdarzoną wdziękiem i poczuciem humoru. Pisywała wiersze i utwory dramatyczne, którymi zachwycała się rodzina. Mimo licznych kuracji i intensywnej walki z gruźlicą, Emilia zmarła w wieku zaledwie 15 lat. Było to tragiczne wydarzenie dla kochającej się i bardzo żywej rodziny Chopinów. Nie pozostało bez wpływu na wrażliwość pozostałej trójki nastoletniego wówczas rodzeństwa.

Tablica opracowana na podstawie książki P. Mysłakowskiego i A. Sikorskiego („Fryderyk Chopin. Korzenie”, NIFC, Warszawa, 2010) koncentruje się na najbliższej rodzinie Fryderyka – jego rodzicach i rodzeństwie. Warto jednak pamiętać, że potomkiem Mikołaja Chopina żyją do dziś. Spośród wnuków Ludwika potomków dochowali się Józefa, Mateusz i Antoni Ciecchomscy.

SPACER PO CHOPINOWSkiej WARSZAWIE

Spacer rozpoczynamy w Ogródzie Saskim. Grób Nieznanego Żołnierza to jedyna pozostałość po Pałacu Saskim **1**, w którym znajdowało się jedno z warszawskich mieszkań Chopinów. Nieopodal, przy pl. Małachowskiego, go Zachęta, znajduje się kościół ewangelicko-augsburski Świętej Trójcy **2**. Ulica Królewską idziemy w stronę Krakowskiego Przedmieścia, do którego dochodzimy na wprost kościoła Wizytek **3**. Skracamy w prawo i mijamy księgarnię naukową im. Bolesława Prusa **4**. Nieco dalej po jednej stronie ulicy mamy Akademię Sztuk Pięknych mieszczącą się w Pałacu Czapskich **5**, a po przeciwnej kampus uniwersytecki z Pałacem Kazimierzowskim **6**. Przy okazji warto odwiedzić znajdującą się za pałacem Botanicę, czyli park na skarpie. Do Krakowskiego Przedmieścia można powrócić Obozną **7**, odwiedzić kościół Świętego Krzyża **8**, a później Pałac Staszica **9**. Stąd już niedaleko do Muzeum Chopina przy ul. Tamka **10**. Ostatni etap spaceru to przejście Nowym Światem do pl. Trzech Krzyży **11** i dalej do Łazienek Królewskich **12**, gdzie znajduje się Belweder **13**.

Park im. marszałka
J. Piłsudskiego
(Pole Mokotowskie)

Warszawa Fryderyka Chopina

Warszawa była domem dla Fryderyka Chopina przez 20 lat. To połowa zbyt krótkiego, ale bardzo intensywnego życia kompozytora.

Jesienią 1810 r. rodzina Chopinów przeniosła się z Żelazowej Woli do stolicy Księstwa Warszawskiego. 2 listopada 1830 r. młody, ale już ukształtowany artysta opuścił stolicę Królestwa Polskiego zwanego potocznie Kongresówką.

Zmiana nazwy państwa i zależności międzynarodowych nie odbiła się negatywnie na Warszawie. Wręcz przeciwnie: miasto rozwijało się w tym czasie bardzo intensywnie. Do życia zostały powołane Uniwersytet Warszawski i Instytut Politechniczny, funkcjonowało Towarzystwo Przyjaciół Nauk ze znakomitą biblioteką, działały szkoły elementarne, zawodowe i Liceum Warszawskie, w którym pracę otrzymał ojciec Fryderyka, kwitło życie kulturalne i towarzyskie.

Życie młodego pianisty toczyło się w Warszawie przede wszystkim w okolicach Krakowskiego Przedmieścia i ulicy Miodowej. Tutaj znajdowały się kolejne mieszkania Chopinów, szkoły, do których uczęszczały ich dzieci, tutaj także działały kawiarnie, biblioteka i teatr oraz księgarnia Brzeziny z największym w mieście składem nut, w której można było kupić partytury pierwszych wydanych kompozycji Chopina.

Fryderyk od dziecka uczył się gry na fortepianie u Wojciecha Żywnego, a później kompozycji u mistrza Józefa Elsnera w Szkole Głównej Muzyki. Wykształcenie ogólne zdobywał najpierw w Liceum Warszawskim, a później na Uniwersytecie.

Bardzo wcześnie zaczął występować. Pierwszy publiczny koncert Fryderyka Chopina odbył się w 1818 r. Do 1830 r. regularnie grywał na warszawskich

salonach, a przed opuszczeniem miasta dał trzy koncerty w Teatrze Narodowym.

Sam również uczęszczał na występy innych artystów, bywał regularnie w teatrze, uwielbiał operę. Niemał codziennie przesiadywał też w kawiarniach, w których toczyły się gorące dyskusje o sztuce, modzie i polityce. W szkole i na uczelni, podczas lekcji języków obcych, a także na pensji swojego ojca Fryderyk poznawał rówieśników i zawierał pierwsze przyjaźnie. Z kolegami odbywał spacerunki po mieście, z niektórymi jeździł na letnie wypady poza Warszawę. Nie ominęło go pierwsze zauroczenie – zakochał się w Konstancji Gładkowskiej, uczennicy Konserwatorium Warszawskiego.

Miejsca tych wydarzeń zostały zaznaczone na Szlaku Chopinowskim, który w dużym stopniu pokrywa się z Traktem Królewskim. Punkty ważne w warszawskiej biografii Chopina znajdują się na odcinku od kolumny Zygmunta do placu Trzech Krzyży. Idąc tą trasą można mieć pewność: tędy prawie dwa wieki temu podążał Fryderyk Chopin.

www.warsawtour.pl

Punkty Warszawskiej Informacji Turystycznej:

- Pałac Kultury i Nauki, pl. Defilad 1 (wejście od strony ul. Emilii Plater)
- Centrum Praskie Koneser, pl. Konesera 2
Warszawskie Centrum Informacji Turystycznej
- ul. Plac Zamkowy 1/13, www.wcit.waw.pl

WARSZAWSKIE ADRESY CHOPINÓW

Jesienią 1810 r., gdy Fryderyk miał kilka miesięcy, Chopinowie przenieśli się z Żelazowej Woli do Warszawy. Prawdopodobnie zatrzymali się najpierw w tzw. domu Jana Böhma przy Krakowskim Przedmieściu (nr hip. 411). Budynek już nie istnieje, w jego miejscu stoi dziś kamienica nr 7 z Główną Księgarnią Naukową im. Bolesława Prusa na parterze.

Mikołaj Chopin otrzymał pracę nauczyciela w Liceum Warszawskim, a wraz z posadą – służbowe mieszkanie. Mieściło się ono, podobnie jak szkoła, w **Pałacu Saskim**, prawdopodobnie – na drugim piętrze prawego skrzydła pałacowego. To kolejny adres Chopinów przy Krakowskim Przedmieściu (nr hip. 413) i kolejny

Grób Nieznanego Żołnierza jest jedyną pozostałością arkady Pałacu Saskiego

Gmach Porektorski UW – w tym budynku Fryderyk Chopin mieszkał w latach 1817-1827

budynek, który nie dotrwał do naszych czasów. W grudniu 1944 r. został wysadzony przez Niemców. Jedyną pozostałością po Pałacu Saskim jest fragment arkady z Grobem Nieznanego Żołnierza.

W marcu 1817 r. Liceum Warszawskie zostało przeniesione do **Pałacu Kazimierzowskiego** na terenie uniwersyteckiego kampusu. W tym samym budynku zamieszkali też licealni nauczyciele. Chopinowie zajęli lokal w oficynie na drugim piętrze, po prawej stronie od bramy głównej Uniwersytetu.

W 1827 r., po śmierci Emilii, najmłodszej siostry Fryderyka, rodzina Chopinów przeprowadziła się do mieszkania wynajętego w **Pałacu Czapskich** przy Krakowskim Przedmieściu (nr hip. 410, obecnie nr 5). Fryderyk po raz pierwszy otrzymał osobny pokój.

ŁAWECZKI CHOPINA

Z okazji 200. rocznicy urodzin Fryderyka Chopina powstała w Warszawie trasa spacerowa łącząca 15 miejsc związanych z życiem artysty. W każdym z tych miejsc stała „ławeczka Chopina”, która po naciśnięciu guzika odtwarza fragment utworu kompozytora. Na wszystkich ławeczkach umieszczone są opisy związku miejsca

z Chopinem oraz fotokody umożliwiające pobranie aplikacji z audioprzewodnikiem i muzyką wielkiego romantyka.

W niewielkim pomieszczeniu na facjacie oprócz niezbędnych mebli zmieścił się też stary fortepian. Na-stoletni artysta miał więc miejsce do nauki, ćwiczeń i pracy nad własnymi kompozycjami.

W pałacu, który za czasów Chopina należał do rodziny Krasińskich, mieści się obecnie Akademia Sztuk Pięknych.

LICEUM I STUDIA

Fryderyk Chopin korzystał z domowej edukacji do 13. roku życia. We wrześniu 1823 r. został uczniem Liceum Warszawskiego, wstępując od razu do IV klasy (w placówce było sześć klas licealnych). Szkoła mieściła się w głównym gmachu Pałacu Kazimierzowskiego, tuż obok, w oficynie, w służbowym mieszkaniu, mieszkała rodzina Chopinów.

Pałac Czapskich, obecnie siedziba Akademii Sztuk Pięknych

W 1826 r. Fryderyk rozpoczął studia w Szkole Głównej Muzyki będącej częścią wydziału Nauk i Sztuk Pięknych Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Wykłady ogólne odbywały się w budynkach kampusu uniwersyteckiego, a zajęcia praktyczne w Konserwatorium. Mieściło się ono w budynkach poklasztornych stojących między kościołem św. Anny a Zamkiem Królewskim. W byłym klasztorze znajdowało się również mieszkanie Józefa Elsnera – rektora Szkoły Głównej Muzyki i nauczyciela kompozycji, a także bursa,

KSIĘGARNIA BRZEZINY

Do Brzeziny co dzień chodzę – pisał Chopin do przyjaciela. Księgarnia Brzeziny przy ul. Miodowej 8 była najlepiej zaopatrzonym składem nut w Warszawie. Z zagranicy sprowadzono nowości wydawnicze, a na miejscu publikowano i sprzedawano polskie partytury (wśród nich znalazły się m.in. dwa wczesne utwory Chopina). W księgarni można było również... zagrać na dobrym fortepianie.

w której mieszkała Konstancja Gładkowska, pierwsza młodzieńcza miłość Fryderyka.

W miejscu zespołu klasztornego, nad wylotem Trasy W-Z, znajduje się dziś plac z widokiem na Wisłę i prawobrzeżną Warszawę.

Licealista i student Fryderyk z pewnością odwiedzał bibliotekę Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Mieściła się ona w Pałacu Staszica u zbiegu Nowego Świata i Krakowskiego Przedmieścia. Natomiast w kamienicy na rogu Krakowskiego Przedmieścia i Oboźnej odbywały się lekcje języka angielskiego, na które Chopin uczęszczał z kolegami.

Pałac Kazimierzowski jest dziś centralną częścią kampusu Uniwersytetu Warszawskiego.

KONCERTY CHOPINA

CHOPIN NA KONCERTACH

Fryderyk Chopin nie tylko koncertował, ale chodził też na występy innych artystów. Na recitalach sławnych wirtuozów był m.in. w Ratuszu Miejskim przy ul. Senatorskiej, a także w Zamku Królewskim i Teatrze Narodowym.

Na salonach

Ogromny wpływ na rozwój artystyczny młodego Chopina miało środowisko warszawskich salonów. Niemal każda arystokratyczna rodzina (z pewnością Czartoryscy, Zamoyscy, Sapiehowie, Radziwiłłowie, Czetwertyńscy oraz Wodzińscy) zabiegała o to, by w jej salonie odbył się koncert z udziałem tego cudownego dziecka, a z czasem genialnego młodego wirtuoza.

Pałac Prezydencki / Radziwiłłowski

Już debiut ośmioletniego pianisty 24 lutego 1818 r. na koncercie dobroczynnym w Pałacu Radziwiłłowskim przy Krakowskim Przedmieściu (obecnie Pałac Prezydencki) przyniósł Fryderykowi rozgłos i został zauważony w stołecznej prasie. Po nim pojawiły się kolejne zaproszenia.

Młody muzyk koncertował w budynku Warszawskiego

Belweder

Towarzystwa Dobroczynności *Res Sacra Miser* usytuowanego przy Krakowskim Przedmieściu w sąsiedztwie ulicy Bednarskiej. Grywał też na zaproszenie wielkiego księcia Konstantego w jego salonie w Belwederze położonym w obrębie Łazienek Królewskich. Łazienki były wówczas parkiem zamkniętym dla publiczności, dostępnym wyłącznie dla mieszkańców i gości Belwederu. Z czasem stały się jednym z najbardziej „chopinowskich” miejsc stolicy, przede wszystkim ze względu na stojący tu od 1926 r. słynny pomnik kompozytora oraz niezwykle popularne letnie recitale fortepianowe.

Kościół sióstr Wizytek pw. Opieki św. Józefa Oblubieńca Niepokalanej Bogurodzicy Maryi w Warszawie

Salami koncertowymi Chopina stały się też inne warszawskie salony, m.in. Pałac Morsztynów przy ul. Miodowej i Pałac Błękitny przy ul. Senatorskiej, gdzie artysta był zarówno w głównym budynku

Wnętrze restauracji „Honoratka”, kontynuującej tradycje nieistniejącej już kawiarni w której bywał Chopin.

z Liceum Warszawskiego. W maju 1825 r. zagrał także w kościele ewangelicko-augsburskim Świętej Trójcy przy pl. Małachowskiego.

W teatrze

Fryderyk Chopin pasjonował się operą oraz teatrem i regularnie bywał w Teatrze Narodowym, który miał wówczas siedzibę w nieistniejącym już budynku przy placu Krasińskich. Zazwyczaj zasiadał na widowni, ale zdarzyły mu się również występy na scenie. W 1830 r. dał w Teatrze Narodowym trzy publiczne koncerty, którymi symbolicznie pożegnał się z Warszawą tuż przed wyjazdem z ojczyzny.

u Zamoyskich, jak i u Klementyny Tańskiej Hoffmannowej (wejście od ulicy Żabiej). Pianista występował też z recitalami w nieistniejącym dziś Pałacu Brühla i zapewne także w Pałacu Potockich (obecnie siedziba Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego), Pałacu Kossowskich, Pałacu Radziwiłłów za Żelazną Bramą, w którym swój salon prowadziła Teresa Kicka, a także w domu Friedricha Phlippeusa przy ul. Senatorskiej.

W kościołach

Młody kompozytor grywał na organach w kościele Sióstr Wizek przy Krakowskim Przedmieściu podczas niedzielnych mszy z udziałem młodzieży

KAWIARNIE WARSZAWSKIE

W kawiarniach XIX-wiecznej Warszawy kwitło życie towarzyskie. Największy ruch i najciekawsze dysputy o polityce i kulturze odbywały się w lokalach przy ulicy Miodowej, gdzie młody Fryderyk często zaglądał przy okazji wizyt w składzie nut Brzeziny. Nastoletniego Chopina można było spotkać „Pod Kopciuszkiem”, w „Dziurce”, „Honoratce”, a także w nowocześniejszej cukierni Szwajcara Loursa. Bardzo często bywał także w kawiarni „U Brzezińskiej” przy ulicy Koziej.

Łazienki Królewskie – Pałac na Wodzie

ŻYCIE CODZIENNE W WARSZAWIE

Ulica Miodowa i Krakowskie Przedmieście były centrum życia towarzyskiego XIX-wiecznej Warszawy. Tam też można było najczęściej spotkać młodego Chopina, który w tym rejonie mieszkał, uczył się, studiował, odwiedzał księgarnie i bywał w kawiarniach. A także spotykał się z kolegami z liceum, studiów i lek-

Kościół św. Anny przy Krakowskim Przedmieściu

cji angielskiego oraz włoskiego. W Pałacu Chodkiewicza odwiedzał Wodzińskich, Rembelińskich i Tytusa Woyciechowskiego. Wstępował też do Prusaków przy Marszałkowskiej oraz do Alfonsa Brandta i Romualda

Pałac Wesslów Warszawa

Krakowskie Przedmieście

Hubego na Nowym Mieście. Joachima Lelewela odwiedził przy ulicy Długiej. Możliwe, że bywał też u swojego przyjaciela Jana Matuszyńskiego przy Elektoralnej (obecnie ten fragment ulicy należy do Chłodnej). Nastoletni Chopin odwiedzał też Antoniego Odyńca przy Senatorskiej i Kajetana Koźmiana przy Bielańskiej. Pożegnalne spotkanie przed wyjazdem Fryderyka z Warszawy odbyło się w mieszkaniu Aleksandra Reinschmidta przy ul. Dzielnej 10.

Ze swoim najlepszym przyjacielem Tytusem Woyciechowskim spacerował, jak to sam określał, po całym mieście, czyli od pl. Trzech Krzyży do kolumny Zygmunta. Chadzał także na Stare i Nowe Miasto oraz na plac Marywilski (dzisiejszy Plac Teatralny). Czasem udawał się w stronę Żoliborza, żeby w kolegium oo.

pijarów odwiedzić Leopolda Poletyllę, a także na Bielany do kościoła i klasztoru oo. kamedułów. Korespondencja z rodziną i przyjaciółmi dostarcza dowodów na to, że znał ulice Browarną i Obozną, gdzie jako dziecko bawił się zimą na stromej ślizgawce.

Każdy wyjazd młodego Fryderyka poza miasto zaczynał się w Pałacu Wesslów na rogu Trębackiej i Krakowskiego Przedmieścia, gdzie mieściła się poczta i stacja dyliżansów. Obecnie w tym okazałym rokokowym budynku znajduje się siedziba prokuratury.

KOŚCIÓŁ ŚWIĘTEGO KRZYŻA

Kościół Świętego Krzyża był na początku XIX w. największym kościołem w Warszawie. Przez dwa stulecia umieszczano w świątyni epitafia i tablice upamiętniające wielkich Polaków, m.in. Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Bolesława Prusa i gen. Władysława Sikorskiego.

Tutaj mieściła się parafia mieszkających przy Krakowskim Przedmieściu Chopinów. W kościele Świętego Krzyża zostały ochrzczone dwie siostry Fryderyka: Izabela i Emilia. I właśnie tutaj przechowywana jest urna z sercem Chopina, które – zgodnie z życzeniem kompozytora – zostało przywiezione do Polski przez jego najstarszą siostrę Ludwikę.

W kościele znajduje się też pamiątkowa tablica poświęcona kompozytorowi ufundowana przez Warszawskie Towarzystwo Muzyczne w 1880 r. Widnieje na niej cytata z Ewangelii według

Tablica poświęcona F. Chopinowi w kościele Świętego Krzyża

św. Mateusza: *Gdzie skarb twój, tam i serce twoje*, a nieco wyżej niewielkie popiersie Chopina dłuta Leonarda Marconiego.

W czasie II wojny światowej kościół został poważnie zniszczony, ale urna z sercem Chopina została wcześniej zabrana i ukryta w bezpiecznym miejscu (zob. Milanówek).

Kościół Świętego Krzyża

ŁAZIENKI KRÓLEWSKIE Z POMNIKIEM CHOPINA

Początki Łazienek sięgają XVII w., kiedy właściciel terenu Stanisław Herakliusz Lubomirski, zbudował dwa pawilony: Ermitaż oraz bogato dekorowany pawilon Łaźni. W drugiej połowie XVIII w. stały się letnią rezydencją króla Stanisława Augusta. Z tego okresu pochodzi cały zespół budowli (m.in. Stara Pomarańczarnia, Biały Domek, amfiteatr na wyspie, Pałac Myślewicki) otoczonych wówczas szerokimi alejami spacerowymi. W XIX w. na terenie kompleksu łażeniowskiego powstało kilka nowych pawilonów w stylu klasycystycznym. W 1817 r. Łazienki stały się własnością cara Aleksandra I, a w Belwederze zamieszkał się brat władcy, wielki książę Konstanty, który po 1822 r. wielokrotnie zapraszał do swego salonu młodego Chopina. W czasie II wojny światowej park został poważnie zniszczony przez pożary, jednak udało się odrestaurować zabytki Łazienek i stworzyć w tym miejscu ogólnodostępny zespół muzealno-ogrodowy.

Łazienki Królewskie nieodłącznie kojarzą się z Chopinem dzięki pomnikowi dłuta Wacława Szymanowskiego. Jest to jedna z najbardziej znanych i lubianych podobizn Fryderyka Chopina w Polsce. Znajduje się nad sadzawką,

Pomnik Chopina w Łazienkach Królewskich

Ozdobą Łazienek są barwne pawie przechadzające się majestatycznie parkowymi alejkami

w pobliżu głównej bramy parku przy Alejach Ujazdowskich. Pomnik odsłonięty w 1926 r. został zniszczony przez hitlerowców w 1940 r. Stąd napis, jaki dziś widzimy na cokole: *Posąg Fryderyka Chopina zburzony i zagrabiony przez Niemców w dniu 31 maja 1940 roku odbuduje Naród. 17-X-1946 r.*

Po II wojnie światowej, w 1958 r., pomnik został wierne zrekonstruowany i ustawiony na poprzednim miejscu. Na cokole wyryto słowa Adama Mickiewicza:

*Płomień rozgryzie malowane dzieje,
Skarby mieczowi spustoszą złodzieje,
Pieśń ujdzie cało...*

Od 1959 r. do dziś przy pomniku odbywają się niedzielne recitale chopinowskie. Są organizowane od początku maja do końca września i cieszą się ogromną popularnością.

MUZEUM FRYDERYKA CHOPINA

Siedzibą Muzeum jest Pałac Ostrogskich, który wznosi się przy ulicy Okólnik 1. Pod koniec XVI w. kasztelan krakowski Janusz Ostrogski zlecił wybudowanie w tym miejscu obiektu o charakterze obronnym. Budowla powstała jednak dopiero w drugiej połowie XVII w. wg projektu Tylmana z Gameren zatrudnionego przez ówczesnego właściciela Jana Gnińskiego. Od tego czasu pałac kilkakrotnie przebudowywano, zmieniały się jego funkcje, podobnie jak właściciele.

NARODOWY INSTYTUT FRYDERYKA CHOPINA

Instytut - utworzony w 2001 r. decyzją polskiego parlamentu - zajmuje się m.in. badaniami naukowymi, popularyzacją wiedzy o osobie i muzyce Fryderyka Chopina, publikacjami książkowymi, nagraniowymi i multimedialnymi. NIFC od ponad dekady, co roku w sierpniu, organizuje w Warszawie prestiżowy Międzynarodowy Festiwal „Chopin i Jego Europa”, a od 2010 r. Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina, którego historia sięga 1927 r. Jest także inicjatorem serii koncertowych, sympozjów, konferencji naukowych oraz kursów mistrzowskich. Współpracuje z instytucjami i organizacjami Chopinowskimi na całym świecie, gromadzi archiwalia i obiekty muzealne, sprawuje pieczę nad Muzeum Chopina w Warszawie i Domem Urodzenia Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli. Na stronie chopin.nifc.pl Instytut prowadzi internetowe Centrum Informacji Chopinowskiej.

Wnętrze Muzeum Fryderyka Chopina

studia Migliore&Servetto. Ekspozycja została ostatnio zmodernizowana, w nowej odsłonie można ją oglądać od końca kwietnia 2023 r. Nową ofertę Muzeum Chopina tworzą również trzy pokazy cykliczne: rękopisu muzycznego, listów kompozytora oraz obiektu konserwatorskiego. Ofertę muzealną dopełniają niezwykle cenne i oryginalne wystawy czasowe. Placówka pełni funkcję wyjątkowego centrum kultury, prowadząc działalność edukacyjną, organizując warsztaty, spotkania autorskie, a także cykle recitali pianistycznych w Sali Koncertowej w podziemiach Muzeum i koncerty z cyklu „Młode Talenty”.

muzeum.nifc.pl

Muzeum Fryderyka Chopina
ul. Okólnik 1

Historycznie nie jest to miejsce związane z Fryderykiem Chopinem i jego rodziną, ale właśnie tutaj w 1934 r. Instytut Fryderyka Chopina zapoczątkował instytucjonalną ochronę nad dziedzictwem chopinowskim. Budynek, niemal całkowicie zniszczony podczas II wojny światowej, po odbudowie zakończonej w 1954 r. stał się siedzibą Towarzystwa im. Fryderyka Chopina i pozostawał nią do 2005 r. Obecnie mieści się tu Muzeum, którym zarządza Narodowy Instytut Fryderyka Chopina.

W zbiorach warszawskiego Muzeum Fryderyka Chopina znajduje się największa na świecie kolekcja chopinianów. Są to m.in. przedmioty osobiste (pamiątki po kompozytorze, jego rodzinie i przyjaciółach), dokumenty rękopiśmienne (autografy listów, kompozycji) i drukowane, zbiory ikonograficzne, w tym cenne portrety, rzeźby, etc.

Od 2010 r. w wyremontowanych wnętrzach można oglądać nowoczesną multimedialną ekspozycję. Koncepcja aranżacji wnętrza i ekspozycji powstała we współpracy polskich muzealników, naukowców, historyków sztuki i artystów z włoskimi projektantami z mediolańskiego

Muzeum Fryderyka Chopina

Mazowiecka chata – skansen w Siępcu

Mazowsze Fryderyka Chopina

Fryderyk Chopin urodził się w Żelazowej Woli, niewielkiej wsi na Mazowszu, ale pierwszym zapamiętanym przez niego miejscem była Warszawa, do której Chopinowie przeprowadzili się, gdy miał zaledwie kilka miesięcy. Był więc dzieckiem kultury miejskiej swoich czasów, ale uległ też urokom mazowieckiej wsi i folkloru. Okazje do szukania inspiracji w sielskim krajobrazie i ludowej muzyce znajdował podczas licznych wyjazdów poza miasto.

Od najmłodszych lat Fryderyk spędzał letnie wakacje z dala od Warszawy. Z jednej strony rodzina przestrzegała zaleceń lekarza, by chorowitemu kilkuletniowi zapewnić zmianę klimatu w czasie wolnym od szkolnych zajęć, a z drugiej – Chopin senior nawet najkrótsze wojaże uważał za istotny element edukacji.

Z nielicznych przekazów dotyczących pierwszych wyjazdów wakacyjnych Fryderyka można wnioskować, że były to krótkie podróże po Mazowszu i odwiedziny w wiejskich majątkach rodzin zaprzyjaźnionych z Chopinami. Przede wszystkim jednak Chopinowie wyjeżdżali na wakacje do Żelazowej Woli. Możliwe, że w pierwszych latach po przeprowadzce do Warszawy była ona dla rodziny Fryderyka niemal drugim domem. Podczas takich wizyt z pewnością odwiedzali również Sochaczew czy kościół w Brochowie traktowany przez Chopinów jak rodowa parafia.

W czasie letnich podróży Chopin poznał też inne mazowieckie miejscowości. W niektórych spędzał wakacje, w innych przebywał krótko w trakcie dłuższych wyjazdów – do Szafarni, Dusznik, Gdańska, Berlina i Wiednia.

PODRÓŻNIK

Fryderyk Chopin nie był typowym podróżnikiem epoki romantyzmu, ale człowiekiem bardzo mobilnym. Jedną trzecią życia spędził w drodze, a tempo i intensywność przemieszczania się słynnego artysty odpowiada raczej standardom wieku automobilu niż parowozu. W dojrzałym wieku Chopin traktował podróżę raczej jako przykrą konieczność niż przyjemność, nieodłączny element życia koncertującego muzyka. Wakacyjne wyjazdy ucznia i studenta były stałym elementem edukacji, utrzymywania kontaktów towarzyskich oraz rekreacji. Częste wojaże nauczyły Chopina racjonalnego organizowania podróży. Z jego relacji można wnioskować, że preferował najnowsze i najszybsze środki komunikacji, i korzystał ze wszystkich istniejących możliwości – od dyliżansu przez pociągi po statki czy promy. Miał świadomość pokonywanych odległości i z ogromną cierpliwością znosił trudy i niedogodności podróży.

2 MILANÓWEK

Pod koniec II wojny światowej (od 1944 do 1945 r.) urna z sercem Chopina była przechowywana w Milanówku. Po śmierci kompozytora jego ciało spoczęło na Cmentarzu Père-Lachaise w Paryżu, natomiast serce zgodnie z ostatnią wolą Fryderyka przywozła do Warszawy najstarsza siostra – Ludwika. Zostało wmurowane w filar kościoła Świętego Krzyża.

W czasie powstania warszawskiego Niemcy, przekonani, że kościół św. Krzyża zostanie zniszczony podczas walk z powstańcami, zabrali ze świątyni urnę z sercem kompozytora. Generał Erich von dem Bach-Zelewski przekazał ją ks. biskupowi Antoniemu Szlagowskiemu, który w czasie okupacji był zwierzchnikiem diecezji warszawskiej. Ksiądz przechowywał serce kompozytora w swojej prywatnej kaplicy na pierwszym piętrze plebanii przy kościele św. Jadwigi w Milanówku. Do Warszawy wróciło 17 października 1945 r., w 96. rocznicę śmierci Chopina.

Wydarzenia te upamiętnia tablica zawieszona na ścianie plebanii obok wejścia. Widnieje na niej napis: *Na tej plebanii przechowywano urnę z sercem Fryderyka Chopina w czasie od 9.IX.1944 do 17.X.1945.* Tuż obok kościoła stoi także popiersie kompozytora, które mieszkańcy Milanówka ufundowali w 1998 r. Twórcą rzeźby jest Janusz Tomasiński.

Kościół w Milanówku

Popiersie Fryderyka Chopina w Milanówku

! STOLICA KRÓWEK

Krówki, pyszne cukierki, których

głównym składnikiem jest mleko, to sztandarowe dzieło poznańskiego cukiernika Feliksa Pomorskiego i duma Milanówka. Na początku II wojny światowej Pomorski wraz z rodziną został wyrzucony przez Niemców z własnej fabryki i wysiedlony z Wielkopolski. Trafił do Milanówka, gdzie uruchomił nową fabrykę słodczy. Jego wnuk kontynuuje rodzinną tradycję i produkuje w Milanówku najslynniejsze polskie krówki. Można je nabyć m.in. w cukierni rodziny Pacześnych, vis a vis kościoła św. Jadwigi.

www.milanowek.pl

Parafia św. Jadwigi Śląskiej, ul. Kościuszki 41

w pobliżu

OTRĘBUSY

Kultura ludowa i motoryzacja

W podwarszawskiej wsi Otrębusy, w zabytkowym zespołe pałacowo-parkowym Karolin, powstał w 1948 r. Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze”. Siedzibą legendarnej grupy jest od 2009 r. nowoczesny obiekt, w którym – oprócz sali widowiskowej na

540 osób, sal prób i pracowni krawieckiej – mieści się również muzeum prezentujące stroje, pamiątki i dorobek „Mazowsza” (Centrum Folkloru Polskiego „Karolin”), a także pomieszczenia konferencyjne. W Europejskim Centrum Matecznik Mazowsze (ECMM) prowadzona jest działalność kulturalna i edukacyjna, której celem jest zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu i kraju oraz kształcenie animatorów kultury z całego świata.

W Otrębusach działa również Muzeum Motoryzacji i Techniki, w którym można podziwiać około 300 zabawkowych samochodów i motocykli. Najstarsze pochodzą z początku XX w., najmłodsze – z ostatnich lat PRL-u. Kolekcję uzupełniają dawne urządzenia – od gramofonów przez militaria po londyńskie budki telefoniczne.

www.mazowsze.waw.pl
www.muzeum-motoryzacji.com.pl

Muzeum motoryzacji w Otrębusach

w pobliżu

KSIAŻENICE

Wakacyjne podróże młodego Fryderyka są dokładnie udokumentowane od 1824 r. dzięki zachowanej korespondencji Chopina, ale nie ma pewności, czy także wcześniej chłopiec spędzał czas poza Warszawą. Bardzo prawdopodobne, że na zaproszenie rodziców swego kolegi Eustachego Marylskiego udał się do Książenic położonych niedaleko Grodziska Mazowieckiego.

Marylscy mieli tam posiadłość z dworem położonym wśród ogrodów, w okolicy pełnej żyznych pól, łąk i lasów. W tej malowniczej scenerii Fryderyk i Eustachy mogli spędzić przynajmniej kilka letnich dni. Co prawda wcześniej podejrzewano, że chłopcy mogli przebywać w Pęcicach, ale z najnowszych badań wynika, że rodzina Marylskich przebywała w tych latach głównie w majątku matki Eustachego w Książenicach.

Dwór, w którym prawdopodobnie przebywał Chopin, nie dotrwał do naszych czasów. Nie zachowały się również pamiątki po artyście, m.in. listy Fryderyka do Eustachego Marylskiego, które uległy zniszczeniu w czasie powstania warszawskiego.

3 ŁAZY – PASIKONIE – ZAWADY

Aleja Lipowa im. Fryderyka Chopina

Łazy to wieś położona przy dawnym Trakcie Królewskim, pomiędzy Kampinosem a Żelazową Wolą. Znajdują się tu pozostałości XVIII-wiecznego dworu należącego do Bromirskich, a później Karnkowskich. Z majątku do pobliskiego XIX-wiecznego kościoła św. Doroty w Zawadach prowadzi malownicza, lokalna droga o długości około 3 km. Rośnie wzdłuż niej ponad 850 drzew, głównie lip drobnolistnych, z których blisko 780 ma status pomników przyrody.

www.kampinos.pl

Aleja lipowa im. Fryderyka Chopina

Pomnik Fryderyka Chopina w parku w Żelazowej Woli

4 ŻELAZOWA WOLA

Dom urodzenia Fryderyka Chopina

Historia Żelazowej Woli sięga drugiej połowy XVI w. Z dokumentów notarialnych wynika, że za czasów Chopina na terenie majątku znajdowały się dwór, oficyna, oranżeria, stajnia i wozownia. Dwór był typowym dla tych czasów i tego regionu budynkiem murowanym postawionym na planie prostokąta, z biegnącą przez środek budynku sienią zakończoną wyjściem do ogrodu. Po obu stronach sieni znajdowały się pokoje domowników, a także duża jadalna, kuchnia oraz spiżarnia zwana skarbcem. Drugą kondygnacją było wysokie poddasze z facjatami. Mieściły się tam głównie pokoje sypialne. Posiadłość należała do hrabstwa Skarbków zaprzyjaźnionych z rodziną Chopinów. Cały majątek składał się z Żelazowej Woli i Oriów z przyległościami. Dwie części posiadłości dzieliła rzeczka Utrata o wartkim nurcie. Od 1801 r. posiadłością zarządzała osobiście hr. Ludwika Skarbkowa, mieszkająca tu ze swoimi dziećmi, m.in. najstarszym synem Fryderykiem – późniejszym ojcem chrzestnym Fryderyka Chopina.

Prawdopodobnie właśnie w Żelazowej Woli poznali się rodzice Fryderyka: Justyna z Krzyżanowskich, mieszkająca ze Skarbkami i pomagająca w zarządzaniu domem oraz francuski guwerner Mikołaj Chopin. Po ślubie Chopinowie zamieszkali w lewej oficynie dworu i tam 1 marca 1810 r. przyszedł na świat Fryderyk Chopin. Jego dzieciństwo nie było jednak związane z Żelazową Wolą, ponieważ już jesienią 1810 r. rodzina Chopinów przeniosła się na stałe do Warszawy. W późniejszych latach Chopinowie często odwiedzali Skarbków, głównie podczas świąt i letnich wakacji.

Fryderyk wielokrotnie wracał do miejsca swojego urodzenia. W Żelazowej Woli przebywał prawdopodobnie przez jakiś czas latem 1823 r. Wraz z siostrą Ludwiką spędził tu Boże Narodzenie 1825 r. i Nowy Rok 1825/1826. Ostatni raz bawił w majątku Skarbków latem 1830 r., wraz z rodziną. Podczas wizyt w Żelazowej Woli wiele czasu spędzano na wspólnym muzykowaniu w dworze lub w ogrodzie, gdzie był wystawiany instrument.

Pomysł przekształcenia dworu w Żelazowej Woli w miejsce upamiętniające Chopina pojawił się już pod

Dworek w Żelazowej Woli jest miejscem letnich koncertów

koniec XIX w. W 1891 r. rozpoczęto działania mające na celu przekształcenie tego miejsca w muzeum. Władze carskie w 1894 r. wydały zgodę na postawienie na terenie parku istniejącego do dziś pamiątkowego obelisku. Ale status zabytku o wyjątkowym znaczeniu dla polskiej kultury przyznano obiektowi dopiero w latach 20. XX w., po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Dzięki staraniom kilku stowarzyszeń i ogromnemu wsparciu ze strony społeczeństwa, udało się zgromadzić kolekcję zabytkowych przedmiotów pochodzących z początku XIX w. Do Żelazowej Woli sprowadzono

15-letni Fryderyk Chopin do swojego przyjaciela Jana Białoblockiego, 24 grudnia 1825 r.:

Kochany Jasiu! Nigdy byś nie zgadł skąd ten list wychodzi! Pomyślisz że z drugich drzwi Pawilonu Pałacu Kazimirowskiego?... Nie. No to może z, z – nie myśl skąd bo nadaremnie, oto z Żelazowej Woli. – Już jedna kwestia rozwiązana, ależ domyśl się kiedy piszę? kiedy?... I tego byś nie zgadł dlatego to muszę Ci powiedzieć, iż piszę wysiadłszy z bryczki, siadając do Willii. Los chciał a chociaż Mama bardzo nie chciała abym jechał, jednakże wszystko nic nie pomogło, i ja, i Ludwika jesteśmy w Żelazowej Woli.

fortepian ulubionej przez Chopina firmy Pleyel. Pośród licznych darów znalazły się także sadzonki roślin z różnych stron kraju i świata, przysyłane specjalnie dla wzbogacenia parku, fenomenalnie zaprojektowanego i realizowanego przez profesora Franciszka Krzywdę-Polkowskiego.

Podczas II wojny światowej muzeum i okoliczny park zostały kompletnie zdewastowane. Dopiero w 1949 r., w setną rocznicę śmierci Chopina, odbyła się uroczysta inauguracja stworzonej od nowa ekspozycji.

Od 2005 r. opiekę nad majątkiem w Żelazowej Woli sprawuje Narodowy Instytut Fryderyka Chopina. Po wielu remontach i inwestycjach, wiosną 2010 r., z okazji 200-lecia urodzin kompozytora, odbyło się uroczyste otwarcie odrestaurowanego Domu Urodzenia Fryderyka Chopina. W parku zasadzono tysiące nowych roślin, na od nowa zagospodarowanym brzegu Utraty powstała scena letnia „Barkarola” oraz zaprojektowane przez Bolesława Stelmacha pawilony Preludium (z recepcją, księgarnią i zapleczem do obsługi turystycznej) oraz Etiuda (z salą kinową i kawiarnią), a także oranżeria – Scherzo.

ŻELAZOWA WOLA W LICZBACH

Dom Urodzenia Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli odwiedza co roku ponad 100 tys. turystów. Bywają tu członkowie rodzin królewskich i delegacje rządowe podczas oficjalnych wizyt w Polsce. Dla ludzi sztuki, szczególnie muzyków, jest to miejsce wyjątkowe, niemal święte. Do księgi wizyt wpisali się przedstawiciele ponad 200 krajów z całego świata.

W pierwszy weekend czerwca, podczas wielkiego pikniku, Żelazową Wolę opanowują dzieci. Co roku z okazji Dnia Dziecka odwiedza to miejsce kilka tysięcy najmłodszych miłośników muzyki.

Scenariusz obecnej ekspozycji stałej, otwartej w 2015 r., przygotowany został w oparciu o najnowsze badania nad historią Żelazowej Woli i oficyny, w której przyszedł na świat największy polski kompozytor.

Dom Urodzenia Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli

Narracja skupia się na dwóch równorzędnych historiach: rodziny Chopinów i Skarbków oraz historii założenia muzeum wraz z unikatowym, modernistycznym parkiem-pomnikiem. Ważnym elementem ekspozycji są obiekty oryginalne, pierwszy raz tak licznie prezentowane w Domu Urodzenia Chopina oraz próby rekonstrukcji wnętrz historycznych – pokoju dziennego Chopinów i gabinetu Michała Skarbka.

W Domu Urodzenia Fryderyka Chopina od 1954 r. organizowane są niedzielne koncerty fortepianowe. Sezon koncertowy trwa od maja do września. Dla pianistów i publiczności jest to niezwykle doświadczenie. Recitale odbywają się w oficynie, przy otwartych drzwiach i oknach, przez które muzyka Chopina dociera do zgromadzonej wokół publiczności.

Od kilku lat w Żelazowej Woli odbywają się też cyklicznie wydarzenia przeznaczone dla dzieci, m.in. w pierwszy weekend czerwca organizowany jest Dzień

Dziecka – znakomita okazja, by posłuchać koncertów na żywo wykonywanych zarówno przez profesjonalnych chopinistów, jak i przez kilkuletnich utalentowanych pianistów. Tego dnia można również spotkać się z autorami książek dla dzieci, posłuchać fragmentów czytanych przez znanych aktorów, a także pobawić się podczas warsztatów i gier terenowych rozwijających wiedzę o muzyce i życiu Fryderyka Chopina.

muzeum.nifc.pl

Dom Urodzenia Fryderyka Chopina
i Park w Żelazowej Woli,
Oddział Muzeum
Fryderyka Chopina w Warszawie
Żelazowa Wola 15
tel. 46 863 33 00

ŻELAZOWA WOLA – POSIADŁOŚĆ SKARBKÓW

Hrabina Ludwika Skarbak z domu Fenger (ur. w 1765 r. w Toruniu, zm. w 1827 r. w Warszawie) pochodziła z zamożnej nobilitowanej rodziny kupca i bankiera o tradycjach ewangelickich. Jako osoba dobrze wykształcona i bogata była świetną kandydatką na żonę. W 1791 r. została wydana za kasztelanica inowrocławskiego hr. Kacpra Skarbka. Z małżeństwa urodziło się pięcioro dzieci (najstarszy Fryderyk – był znanym ekonomistą, historykiem, literatem, przez rodzinę Chopinów uważany za ojca chrzestnego Fryderyka; Anna – późniejsza żona Stefana Wiesiołowskiego ze Strzyżewa, matka chrzestna Fryderyka Chopina; Anastazy Teodor; Michał oraz zmarły jako dziecko Kazimierz). Ten korzystny dla hrabiego ożenek pozwolił mu wyjść z długów, ale nie zmienił jego rozrutnego stylu życia. Gdyby nie siła charakteru i zaradność hr. Ludwiki oraz decyzja o rozwodzie, doprowadziłby i swą żonę do ruiny finansowej. W 1801 r. Kacper Skarbak uciekł przed wierzycielami i odtąd cały ciężar zarządzania majątkiem i wychowania dzieci spadł na hr. Ludwikę. Niewykluczone, że warunki, w których się znalazła

spowodowały, że w Żelazowej Woli zamieszkała Justyna z Krzyżanowskich pomagająca hrabinie w licznych obowiązkach. Wkrótce zatrudniono na stałe francuskiego guwernera Mikołaja Chopina. Prawdopodobnie w Żelazowej Woli poznali się przyszli rodzice Fryderyka Chopina. Według Piotra Mysłakowskiego *charakter stosunków Ludwiki i Chopinów można określić jako zależność pracodawcy i pracownika, ale o wyraźnym stopniu domowej zażyłości, z pewnym zatarciem różnicy statusu społecznego i materialnego. Taki właśnie bliski charakter ich stosunków leżał zapewne u podstaw twierdzeń o rodzinnym powiązaniu Justyny ze Skarbkami*. Chopinowie na stałe pozostawali w Żelazowej Woli do jesieni 1810 r., kiedy to przeprowadzili się do Warszawy w związku z rozpoczęciem przez Mikołaja Chopina pracy w Liceum Warszawskim. Od tego czasu obie rodziny utrzymywały przyjacielskie stosunki i odwiedzały się przy licznych okazjach, zarówno w Warszawie, jak i w Żelazowej Woli, która już od 1818 r., w wyniku sprzedaży przeszła w ręce synów hrabiny Skarbkowej (najpierw Fryderyka, później Michała).

Kościół pw. św. Rocha i św. Jana Chrzciciela w Brochowie

5 BROCHÓW

Kościół św. Rocha w Brochowie to ważne miejsce dla rodziny Chopinów. 28 czerwca 1806 r. Mikołaj Chopin i Tekla Justyna z Krzyżanowskich wzięli ślub przed ołtarzem brochowskiej świątyni. W tym samym miejscu 23 kwietnia 1810 r., w Wielkanoc, został ochrzczony Fryderyk Franciszek Chopin. Chopinowie za ojca chrzestnego swojego syna uznawali Fryderyka Skarbka, jednak w metryce chrztu wpisany jest Franciszek Grembecki z Cieplin, być może pełniący obowiązki *per procura* w czasie uroczystości. Matką chrzestną jedyne go syna Mikołaja i Justyny została Anna Skarbówna, późniejsza Wiesiołowska. W Brochowie odbył się również ślub najstarszej siostry Chopina – Ludwiki, która w rodzinnej parafii wyszła za Józefa Kalasantego Jędrzejewicza w 1832 r. Prawdopodobnie Chopinowie odwiedzali kościół św. Rocha podczas każdego pobytu w Żelazowej Woli.

Położona nad brzegiem Bzury świątynia jest jedną z niewielu w Polsce bazylik obronnych. Pierwszy kościół w Brochowie powstał prawdopodobnie jeszcze przed 1113 r., za rządów Władysława Hermana. Około 1350 r. rozpoczęto budowę kościoła muranego. Dzisiejszą formę bazylika uzyskała po

W parafialnej księdze chrztów data 22 lutego 1810 r. została zapisana jako dzień urodzenia Fryderyka Chopina. Przez wiele lat podawano ją w literaturze poświęconej kompozytorowi i utrwaliła się jako właściwa. Tymczasem Chopin oraz jego rodzina podawali zawsze 1 marca jako prawdziwą datę urodzenia.

Kontrowersje wokół daty narodzin kompozytora dotyczą nie tylko daty dziennej. Istnieje wiele przesłanek, by podważyć zarówno dzień, miesiąc, jak i rok urodzenia kompozytora.

przeprowadzonej przez Olbrachta Adriana Lasockiego przebudowie zakończonej w 1665 r. Zbudowany z czerwonej cegły kościół zwieńczony jest trzema cylindrycznymi wieżami i otoczony murem z narożnymi bastionami. We wnętrzu świątyni (obecnie pod wezwaniem św. Rocha i św. Jana Chrzciciela) o historii Chopinów przypominają tablice pamiątkowe, a także zachowana do dziś chrzcielnica, używana w parafii już w pierwszej połowie XIX w.

Zbliżając się do głównej bramy kościoła po lewej stronie warto zobaczyć zabytkową rzeźbę św. Rocha – patrona parafii.

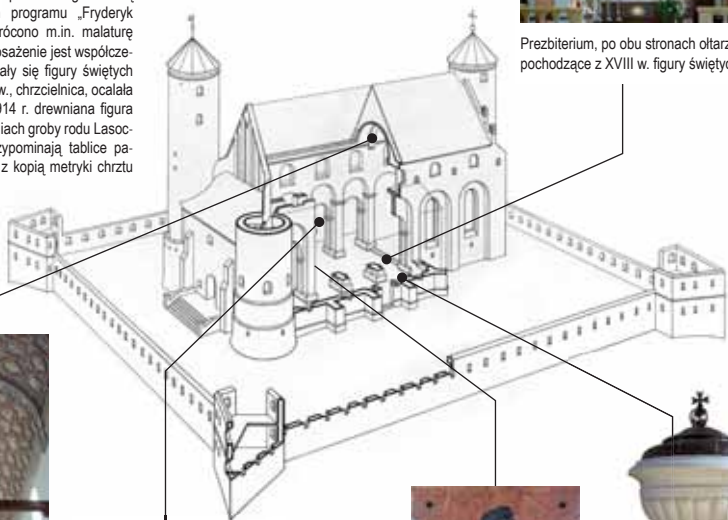
Wnętrze kościoła w Brochowie

Kościół św. Rocha w Brochowie wg Oskara Sosnowskiego

Kościół w Brochowie ulegał poważnym zniszczeniom w czasie obu wojen światowych i był za każdym razem odbudowywany. W latach 2008–2009 świątynia przeszła gruntowną restaurację w ramach programu „Fryderyk Chopina 2010”. Przywrócono m.in. malaturę ścian i sklepienia. Wyposażenie jest współczesne, natomiast zachowały się figury świętych dominikańskich z XVIII w., chrzcielnica, ocalała z bombardowania w 1914 r. drewniana figura Chrystusa, a w podziemiach groby rodu Lasoczków. O Chopinach przypominają tablice pamiątkowe oraz gablota z kopią metryki chrztu kompozytora.

Prezbiterium, po obu stronach ołtarza pochodzące z XVIII w. figury świętych

Ozdobna malatura sklepienia i ścian wykonana w ramach restauracji kościoła przed 2010 r.

Figura Chrystusa ocalała z wojny światowej

Tablica upamiętniająca chrzest Fryderyka Chopina, obok tablica upamiętniająca ślub rodziców Chopina oraz jego siostry Ludwika

Chrzcielnica, przy której 23 kwietnia 1810 r. ochrzczony został mały Fryderyk Chopin

www.brochow.pl
www.brochow-parafia.pl

6 SOCHACZEW

Sochaczew leży na trasie z Warszawy na Śląsk i do Ziemi Dobrzyńskiej, którą Chopin podczas licznych podróży wielokrotnie przemierzał. Wiadomo też, że odwiedzał Sochaczew przy okazji wizyt w Żelazowej Woli.

Najciekawsza historia związana z pobytem Chopina w Sochaczewie wydarzyła się latem 1830 r. Dwudziestoletni kompozytor przyjechał z Michałem Skarbkiem do obozu trzeciej brygady piechoty na zaproszenie

wielkiego miłośnika muzyki – generała Piotra Szembeka. Żołnierze stacjonowali wówczas w byłym klasztorze Dominikanek na wzgórzu nieopodal ruin Zamku Książąt Mazowieckich. Ze wspólnego grania nic wtedy nie wyszło, ale wkrótce pojawiła się kolejna okazja. A raczej została stworzona: 29 sierpnia 1830 r. Fryderyka niemal uprowadzono z domu w Warszawie i specjalnie dla niego podstawioną „szybką bryczką” z zapasem koni przywieziono do wojskowego obozu. *Byłem też onegdaj w Obozie u jen. Szembeka po raz wtóry – pisał w liście Fryderyk. Trzeba Ci wiedzieć, że on zawsze w Sochaczewie konsystuje i z Michałem*

się umówił żeby mnie do niego zawiózł. Gdy to jednak nie przyszło do skutku, Czaykowskiego [...] adiutanta naślą i mnie tam do niego wzięli. W zaimprovizowanym koncercie wzięła udział orkiestra pułkowa, zagrał także sam generał Szembek, o którym Chopin pisał: *jest bardzo muzyczny, gra dobrze na skrzypcach i jest zabity Paganinista, a zatem do tej dobrej kasty muzykantów*

Pomnik Fryderyka Chopina w Sochaczewie

! Tempo życia Chopina bywało zawrotne. Zdarzyło mu się pojechać do Sochaczewa, dać tam koncert, zjeść obiad, wrócić do domu w Warszawie, pójść jeszcze tego samego dnia do Teatru Narodowego na wieczorne przedstawienie i, pomimo niewielkiego spóźnienia, usłyszeć pierwszy akt opery.

! POMNIK CHOPINA

W sochaczewskim parku, u zbiegu ulic Warszawskiej i Traugutta, stoi pomnik poświęcony Fryderykowi Chopinowi. Na kamiennej podstawie umieszczono odlaną z brązu tablicę oddającą hołd największemu polskiemu kompozytorowi, a na stojącym obok obelisku zamontowano płaskorzeźbę profilu twarzy kompozytora. Autorem projektu i wykonawcą pomnika jest znany rzeźbiarz Mirosław Biskupski.

należy. W obozie był fortepian, na którym Fryderyk wykonał swoje kompozycje, m.in. Adagio z *Koncertu fortepianowego f-moll*. Po zakończeniu popisów muzycznych Chopina czym prędzej odwieziono z powrotem do Warszawy.

Warownia Piaśtów Mazowieckich istniała w Sochaczewie już w XIII w., a pierwszy murowany zamek powstał w XIV w. Po przejęciu miasta przez Koronę Królestwa Polskiego w XV w. zamek był wielokrotnie przebudowywany. Największe zmiany nadające budowlę charakter wczesnobarokowy zostały wprowadzone w XVII w. na zlecenie króla Zygmunta III Wazy. Do dziś zachowały się jedynie fragmenty murów wielokrotnie niszczonych, m.in. podczas potopu szwedzkiego

Pozostałości zamku w Sochaczewie na litografii Kazimierza Stronczyńskiego z 1851 r. – już w czasach Chopina były to ruiny

**MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL
CHOPINOWSKI NA MAZOWSZU**

W Sochaczewie od 1993 r. odbywa się festiwal chopinowski, który zyskał z czasem rangę imprezy międzynarodowej. Uczestnicy wykonują utwory Fryderyka Chopina oraz Jana Sebastiana Bacha, którego idee twórcze znalazły szczególny wyraz w dziele naszego największego kompozytora. Wykonawców ocenia jury składające się z wybitnych pedagogów muzycznych i pianistów z Polski i zagranicy.

i insurekcji kościuszkowskiej. Od początku XIX w. nie podejmowano żadnych działań w celu odbudowy, dlatego widok wzgórze zamkowego z ruinami niemal nie zmienił się od czasów wizyty Chopina w Sochaczewie. W ostatnich latach zrewitalizowano pozostałości zamku i udostępniono je zwiedzającym.

Muzeum Kolei Wąskotorowej

Muzeum Kolei Wąskotorowej, będące filią Stacji Muzeum w Warszawie, mieści się na terenie dawnego dworca Sochaczewskiej Kolei Dojazdowej. W salach muzealnych zgromadzono eksponaty związane z pracą kolejarzy. Na zewnątrz znajduje się skansen kolejowy, w którym można podziwiać ponad 140 parowozów, lokomotyw, wagonów i innych pojazdów szynowych. To jedna z największych kolekcji tego typu w Europie. W zbiorach znajdują się między innymi takie unikatowe eksponaty jak: pojazd przypominający samochód wykonany dla marszałka Józefa Piłsudskiego, salonka generała Wojciecha Jaruzelskiego, samochód marki Warszawa dostosowany do jazdy po szynach i wagon Koziółka Matółka.

Przez łąki i lasy

Dodatkową atrakcją, oferowaną przez Muzeum od kwietnia do października, jest sobotnia przejażdżka pociągiem retro (w czasie wakacji także w środy). Wycieczka zaczyna się od zwiedzania Muzeum z przewodnikiem. Później pasażerowie wsiadają do pociągu, który z charakterystycznym gwizdem rusza przez

miasto w stronę Kampinosu. Na pierwszej stacji Wilcze Tułowskie przewodnik zabiera wszystkich chętnych na półgodzinny spacer po Puszczy Kampinoskiej. Kolejną atrakcją na trasie jest Osada Puszczańska w Tułowicach. Tuż obok zabytkowej stacyjki znajduje się urokliwy zakątek, gdzie na wielkiej i starannie zagospodarowanej polanie można uczestniczyć w pikniku przy ognisku. Rzeczy niezbędne do miłego spędzenia czasu można kupić na miejscu.

**Chopinowskie
przysmaki**

Sochaczew może stać się miejscem unikalnego doświadczenia: skosztowania potraw inspirowanych upodobaniami kulinarnymi kompozytora. W restauracji hotelu Chopin (hotelchopin.pl) od maja do października serwowane jest specjalnie opracowane chopinowskie menu, łączące akcenty staropolskie i wpływy kuchni francuskiej. Miłą pamiątką z pobytu w mieście może być specjalny wyrób cukierni Lukrecja – zapakowany w okolicznościowe pudełko „Mazurek Chopina”.

www.sochaczew.pl
www.kolejkasochaczew.pl
mkw.e-sochaczew.pl

Tort bezowy z kawowym kremem Russel z chopinowskiego menu

ŁÓW

w pobliżu

Łów, choć w latach 1506-1863 miał status miasta, dziś jest wsią. O jego miejskiej przeszłości świadczą układ urbanistyczny z centralnie położonym rynkiem. W 1506 r. ówczesni właściciele łowa Radzanowscy uzyskali od króla Aleksandra przywilej na założenie miasta na prawie chełmińskim oraz odbywanie 4 jarmarków rocznie i 1 targu tygodniowo. Duże targi w łowie odbywają się do dziś w pierwsze środy po 1 i 15 każdego miesiąca.

Najważniejszym zabytkiem łowa jest późnobarokowy kościół parafialny pod wezwaniem Znalezienia Krzyża Świętego i Matki Bożej Królowej Polski ufundowany przez kasztelana sochaczewskiego Adama Lasockiego. Murowana świątynia została wzniesiona w 1781 r. jako budowla salowa z węższym, zamkniętym trójbocznie prezbiterium. Na przestrzeni wieków kościół był kilkakrotnie niszczony i odbudowywany.

Atrakcją turystyczną gminy Łów jest rezerwat Uroczysko Rzepki. Na obszarze o powierzchni 43,94 ha znajdują się siedliska roślin boru mieszanego i grądu. Ochronie podlegają wyjątkowe dla doliny Wisły prze-

czy kalina koralowa, a przy odrobinie szczęścia zobaczyć gniazdujące tu bociany czarne. Przez teren rezerwatu została wytyczona ścieżka dydaktyczna o długości 7 km.

Rezerwat Uroczysko Rzepki

w pobliżu

MŁODZIESZYN

Malownicze krajobrazy nadwiślańskie i nadbużańskie otaczają położoną w pobliżu Sochaczewa wioskę Młodzieszyn. Jednym z najciekawszych miejsc w Młodzieszynie jest niedawno zrewitalizowany zabytkowy park, który powstał w XIX w. na powierzchni zajmującej prawie 5 ha. Na jego terenie wytyczono ścieżkę przyrodniczo-edukacyjną. Obok kościoła parafii Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Młodzieszynie znajduje się udostępniana zwiedzającym dzwonnica, pamiątka po dawnym kościele z 1875 r. W czasie okupacji hitlerowskiej Niemcy zamordowali w tym miejscu około trzydziestu więźniów.

W pobliskim Kamionie warto zwiedzić kościół, a zabytkowe zespoły dworsko-parkowe znajdują się również w nieodległych Ruszkach oraz Witkowicach. W obu przypadkach są własnością prywatną, niedostępną dla zwiedzających. Dwór w Witkowicach został pieczołowicie odrestaurowany, a teren parku uporządkowano. Dwór w Ruszkach popada w ruinę.

Barokowy kościół w łowie

pięknymi starodrzewy sosnowe z domieszką grabów i dębów. Botanicy naliczyli w rezerwacie 14 gatunków mchów i 125 roślin naczyniowych. Turyści odwiedzający Uroczysko Rzepki mają okazję poznać gatunki chronione takie jak lilia złotogłów, kruszyna pospolita

7 SANNIKI

Pierwsze zapiski o Sannikach pochodzą z czasów średniowiecza. Nazwa miejscowości wywodzi się od sań, w wyrabianiu których specjalizowali się mieszkańcy wioski. Niewielka, ale prężnie rozwijająca się miejscowość leży w powiecie gostyńskim, około 85 km od Warszawy.

Z listu Fryderyka Chopina do Tytusa Woyciechowskiego z dnia 9 września 1828 r.: *Najdroższy Tytusie! Nie uwierzysz, z jakim upragnieniem oczekiwałem wiadomości o Tobie i o twojej Mamie; możesz więc sobie wystawić, jakie było moje ukontentowanie, gdy list dostał. Byłem wówczas w Sannikach u Pruszków. Całe tam lato spędziłem. — O zabawie tamtejszej nic Ci nie piszę, byłeś i Ty w Sannikach.*

Majątek w Sannikach przez wieki należał do książąt mazowieckich, a później był częścią dóbr królewskich dzierżawionych szlachcie. W pierwszej połowie XIX w. stał się prywatną własnością pochodzącej z Pomorza rodziny Pruszków. Pod

koniec XVIII w. Tomasz Pruszek, kasztelan gdański, postanowił XVII-wieczny drewniany dwór w Sannikach zastąpić nowym budynkiem murowanym. Rozpoczął więc budowę pałacu w stylu klasycystycznym wg projektu Władysława Marconiego, nawiązującego do modnych wówczas włoskich willi. Choć pałac był poddawany później licznym rozbudowom i renowacjom, jest to ten sam budynek, w którym gościł Fryderyk Chopin, co czyni go szczególnie cennym obiektem na szlaku mazowieckich zabytków związanych z kompozytorem.

Fryderyk Chopin w 1828 r. spędził w Sannikach wakacje. Przyjechał na zaproszenie szkolnego kolegi, Konstantego Pruszkaka, którego ojciec Aleksander Pruszek, był właścicielem tego okazałego wówczas majątku. Lato minęło Fryderykowi na znakomitej zabawie, odpoczynku, spacerach i wycieczkach po okolicy. U muzykujących Pruszków nie brakowało dobrego instrumentu, toteż mógł grać do woli, a nawet pracować nad swoimi kompozycjami – udało mu się przerebować *Rondo C-dur* na dwa fortepiany i popracować nad *Triem*. Dawał też, choć może bez wielkiego entuzjazmu, lekcje gry na fortepianie

siostrze Kostusia – Olesi.

Po Pruszkach właścicielami majątku w Sannikach byli m.in. Natansonowie, którzy kontynuowali działalność swych poprzedników, zajmując się m.in. cukrownią, której budynek

Pałac w Sannikach

Wnętrze pałacu

stoi do dziś za murami posiadłości. Po II wojnie światowej majątek został przejęty przez państwo i przez lata był siedzibą PGR-u. Znajdowały się tutaj także liczne biura i placówki oświatowe. Dopiero od 1981 r. zaczęto wracać do tradycji chopinowskiej. Po licznych przemianach, gruntownej renowacji pałacu i całego otoczenia parkowego ukończonej w 2013 r., stworzono w Sannikach Europejskie Centrum Artystyczne im. Frydryka Chopina. W odnowionym pałacu znajduje się część koncertowa, muzealna, konferencyjna i rekreacyjna oraz wspinała nowoczesna biblioteka. Wnętrze odrestaurowano z dbałością o szczegóły, dzięki czemu można tu

Pomnik Chopina z 1985 r.
wg projektu Ludwika Kraskowskiej-Nitschowej

podziwiać fragmenty oryginalnych XVIII i XIX-wiecznych polichromii. Dzięki ambitnym programom koncertowym i edukacyjnym oraz niezwykle aktywnej działalności wystawienniczej, Centrum ma szansę stać się ważnym ośrodkiem chopinowskim. Jego rangę podnosi fakt, że jest jednym z nielicznych w Polsce zachowanych oryginalnych obiektów historycznie związanych z osobą kompozytora.

www.sanniki.pl, www.ecasanniki.pl

Punkt Informacji Turystycznej
ul. Warszawska 142, tel. 24 268 11 08

Pruszkowie w Sannikach

Pruszkowie herbu Leliwa pochodzili z Pomorza, a w początkach XIX w. posiadali liczne dobra na Mazowszu, m.in. w Sannikach, Żychlinie i Śleszynie, a także pałac, dwór i kamienicę w Warszawie przy Marszałkowskiej (naprzeciwko ul. Rysiej). Aleksander Pruszk (1777-1847) był uważany za jednego z najbogatszych ziemian na Mazowszu, miał troje dzieci z Marianną Skarzyńską: Tomasza, Konstantego i Aleksandrę.

Nie są znane okoliczności poznania się rodzin Pruszków i Chopinów, ale wydaje się, że bliższe kontakty zostały nawiązane wówczas, gdy Konstanty Pruszek uczęszczał do Liceum Warszawskiego, a podczas licznych wyjazdów swojej rodziny zapewne pomieszkiwał na pensji Mikołaja Chopina, wówczas swojego profesora języka francuskiego. Warto wspomnieć, że znajomość z Pruszkami to nie tylko męska przyjaźń. Wiadomo też o licznych i serdecznych kontaktach Ludwiki Chopinówny i Olesii Pruszek – młodszej siostry Konstantego. Olesia była jedną z pierwszych uczennic

W 1925 r. na ścianie pałacowej wieży wmurowano tablicę z napisem: *W tym dworze mieszkał Fryderyk Chopin w 1828 r.* Natomiast na terenie parku w Sannikach znajdują się dwa pomniki Chopina z brązu. Pierwszy, ustawiony w 1985 r., został wykonany przez Ludwikę Kraskowską-Nitschową. Drugi, autorstwa Bartłomieja Kurzei i odsłonięty w 2014 r., przedstawia Chopina przy fortepianie i patrzącą na niego zza instrumentu guwernantkę Pruszków.

Fryderyka w jego karierze nauczyciela fortepianu. Z korespondencji wynika, że bez specjalnego zapalu udzielał jej lekcji podczas wizyt w warszawskiej

W czasie letniego pobytu w Sannikach Fryderyk Chopin został posądzony o uwiedzenie guwernantki Pruszków, która zaszła w ciążę. Sprawa została później wyjaśniona, oskarżenia okazały się nieprawdziwe, a Fryderyk został ojcem chrzestnym nieślubnego dziecka nauczycielki.

rezydencji Pruszków oraz w czasie lata wspólnie spędzonego w Sannikach. W teście korespondencji istnieje też inny wątek związany z Olesią, którą Fryderyk uznał za idealną partię dla swojego najlepszego przyjaciela Tytusa Woyciechowskiego. Jednak próba zeswatań tej pary nie powiodła się. Po ukończeniu Liceum Warszawskiego Konstanty rozpoczął studia prawnicze, a kolejne lata spędził w wojsku. Walczył w powstaniu listopadowym, za co otrzymał order *Viruti Militari*. Od 1836 r. zajmował się gospodarowaniem odziedziczonymi majątkami, cukrownictwem, a także hodowlą owiec. Mimo ogromnego bogactwa, z czasem stracił odziedziczoną fortunę. W 1852 r. zmarł Konstanty, a 6 lat później jego syn, Aleksander był zmuszony sprzedać cukrownię rodzinie Natansonów, która z czasem wykupiła majątek w Sannikach.

Pomnik Fryderyka Chopina i wpatrzonej w niego guwernantki z 2014 roku

... dziś w Płocku całą pocztę przewrócę, byle tam coś do mnie się znalazło – pisał Fryderyk Chopin 6 lipca 1827 r. z Kowalewa do rodziny w Warszawie.

Płock to duże miasto malowniczo położone nad Wisłą, historycznie jedno z najstarszych i najważniejszych na Mazowszu – w średniowieczu było stolicą księstwa.

Na początku lipca 1827 r. Fryderyk Chopin wyruszył z hrabią Zboińskim w podróż do Gdańska. Wcześniej kompozytor kilka dni spędził w majątku hrabiego w położonym niedaleko Płocka Kowalewie. Przebywała tam wówczas cała najbliższa rodzina Zboińskiego: żona i trzy córki. Kilka dni w przepięknej posiadłości upłynę-

Wzgórze Tumskie

katedry, a w niej – do Kaplicy Królewskiej, w której w 1825 r. umieszczono sarkofagi ze szczątkami dwóch władców Polski: Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego. Chopin zachwyił się panoramą rozpościerającą się ze skarpy wiślanej. Podróżni zwiedzili też dzwonnice, klasztor pobenedyktynski, kościół Dominikanów, a być może również nowy płocki ratusz, który powstawał w tych latach. Wybrali się także na płocką pocztę, na której Fryderyk spodziewał się odebrać list od rodziny.

Wzgórze Tumskie

Wzgórze Tumskie jest idealnym punktem widokowym. Góruje nad doliną Wisły, można więc z tego miejsca podziwiać panoramę rzeki i jej drugi brzeg. Szczególnie efektowne są widziane stąd zachody słońca oraz iluminacja świetlna mostu.

Bazylika katedralna Wniebowzięcia NMP

Płocka bazylika katedralna stoi na Wzgórzu Tumskim, które wznosi się nad doliną Wisły. Świątynia została konsekrowana w 1144 r. Choć na przestrzeni wieków była wielokrotnie przebudowywana, do dziś zachowały się pierwotne elementy architektoniczne. Kruchtę odzienia od nawy głównej replika słynnych brązowych Drzwi Płockich, wykonanych dla katedry płockiej około 1154 r. w Magdeburgu. Oryginalne wrota od XV w. zdobią sobór św. Sofii w Nowogrodzie Wielkim (Rosja); nie wiadomo jak tam trafiły.

Drzwi bazyliki katedralnej w Płocku

ło w sielskiej atmosferze, głównie na przygotowaniach do dalszej podróży. W międzyczasie Ksawery Zboiński postanowił zafundować Fryderykowi zwiedzanie Płocka i osobiście służył mu za przewodnika po mieście. Z pewnością odwiedzili najstarszą dzielnicę Płocka oraz średniowieczne mury zamku z dwiema wieżami gotyckimi – Zegarową i Szlachecką. Wstąpili też do pięknie położonej na Wzgórzu Tumskim nad Wisłą

Katedra w Płocku

Pod północną wieżą bazyliki znajduje się Kaplica Królewska. W jej podziemiach spoczywają szczątki władców Polski – Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego oraz piętnastu książąt mazowieckich. Ściany zdobi bogata polichromia autorstwa Władysława Drapiewskiego.

Opactwo pobenedyktynskie i fragment zamku książęcego

Naprzeciwko bazyliki katedralnej znajduje się opactwo pobenedyktynskie i fragment zamku książęcego z Wieżą Szlachecką i Zegarową. Mieści się tu Muzeum Diecezjalne ze skarbcom, w którym zgromadzono niezwykle cenne przedmioty, m.in. hermę św. Zygmunta z XIV w., kielich Konrada Mazowieckiego z XIII w. czy gotyckie monstrancje. W drugim budynku muzeum, obok bazyliki, umieszczono zbiory archeologiczne oraz kolekcję około 100 pasów kontuszowych.

Plac Narutowicza

Plac Narutowicza (zwany dawniej Rynkiem Kanonicznym) otacza wiele zabytkowych budynków. Szczególnie interesujący jest Dom pod Trąbami pochodzący z przełomu XIV i XV w. To dawna kanonia i seminarium duchowne z herbem Trąby na szczycie. W Domu pod Opatrznością mieści się obecnie Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego, która ma w swoich zbiorach cenne zabytki piśmiennicze, m.in. rękopis sprzed tysiąca lat zawierający łaciński tekst

Sklepienie katedry Wniebowzięcia NMP

z biblijnej Księgi Mądrości, autografy Adama Mickiewicza i Tadeusza Kościuszki oraz tak rzadkie starodruki jak *O obrotach sfer niebieskich* Kopernika z 1543 r. W Bibliotece znajduje się również jedyna w kraju kolekcja 80 grafik Goi *Caprichos*.

Stary Rynek

Na płockim rynku ruch jak za czasów średniowiecza, ale poza tym sporo się zmieniło. Dawniej znajdowały się tu zajazdy, oberże i sklepy. Pośrodku stał gotycki ratusz z wieżą, a przed nim szafot. Kamienice, które otaczają dziś rynek, powstały na przełomie XVIII i XIX w. Nowy Ratusz został wybudowany w latach dwudziestych XIX w.; w 1998 r. odrestaurowano go i uporządkowano jego otoczenie.

Kościół farny św. Bartłomieja

Historia kościoła św. Bartłomieja sięga 1356 r., ale pierwotna gotycka sylwetka budowli jest już niewidoczna. W XVIII w. dobudowano od strony Starego Rynku elewację wejściową w stylu barokowym, a wewnątrz świątyni zdobi wczesnobarokowy ołtarz. Obok kościoła znajduje się dzwonnica z początku XVII w.

www.turystykaplock.eu

Centrum Informacji Turystycznej
ul. Stary Rynek 8
tel. 24 367 19 44

Rynek w Płocku

9 KOWALEWO

Chciałem wam, siostryllo, walczyka mego postać, ale nie mam czasu pisać, bo tuż wsiadamy; jest teraz rano, godzina 8-ma (bo my nigdy przed 7 nie wstajemy). Powietrze świeże, słonko ślicznie świeci, ptaszki świergocą, strumyka nie ma, boby mruczał, ale za to jest staw i żaby ślicznie śpiewają – pisał w Kowalewie Fryderyk Chopin.

Autograf listu Fryderyka Chopina pisanego z Kowalewa do rodziny, 6 lipca 1827

Malowniczo położona posiadłość hr. Ksawerego Zboińskiego była punktem wypadowym ich podróży na Pomorze podczas letnich wakacji w 1827 r. Młody Chopin spędził w Kowalewie zaledwie kilka dni, za to w cudownej sielskiej atmosferze i w towarzystwie najbliższej rodziny hrabiego: jego żony i trzech kilkuletnich córek. O jednej z nich, Kamili, wspomina w dalszej części listu: *Ależ najzabawniejszy jest koss, co przed oknami awantury wyśpiewywa, a po kosie najmłodsza Kamilka Pana Zboińskiego, co jeszcze dwóch lat nie ma, polubiła mię i paplocze, że „Kagila koteć pana koteć”.* Nie wiadomo, jak wyglądał w pierwszej połowie XIX w. majątek w Kowalewie. Należał do

! Hrabia Franciszek Ksawery Zboiński urodził się w 1795 r. w Kozłowie. Jego przodkowie pochodzili ze Zboińskich herbu Ogończyk ze Zbójna i Ossówki. Był synem szambelana królewskiego Jana Nepomucena Zboińskiego i Joanny z Jeżewskich, dziedzicem dóbr kozłowskich na Pomorzu. Kozłowo było ordynacją (czyli wielkim majątkiem rodzowym) położoną w powiecie świeckim w Prusach Królewskich. Hrabia Zboiński był ponadto właścicielem Kowalewa, Lubczy i Dziewanowa. Ożenił się 4 listopada 1818 r. w Radzanowie w powiecie mławskim z Antoniną Niemojowską herbu Rola i miał z nią trzy córki, które – jako kilkulatki – Chopin poznał podczas pobytu w Kowalewie.

O dużej zażyłości Zboińskiego z rodziną Chopinów świadczyć może fakt, że w 1815 r. hrabia został poproszony, by zostać ojcem chrzestnym ich najmłodszej córki Emilii. W późniejszych latach hrabia Zboiński wyemigrował i wrócił dopiero ok. 1839 r. W latach 40. aktywnie występował przeciwko zaborcy, za co osadzono go w więzieniu. Zmarł w 1853 r. w Świeciu.

rodziny Zboińskich do 1843 r., kiedy kupił go Krystyna Fink. Do dziś zachował się jedynie zrujnowany dwór wzniesiony przed 1859 r. dla Antoniego Jabłońskiego, do którego wówczas należało Kowalewo. Zbudowano go prawdopodobnie w tym samym miejscu, w którym znajdowała się posiadłość odwiedzona w 1827 r. przez Chopina.

Aleja lipowa przy dawnym dworze w Kowalewie

10 SIERPC

Sierpc nie jest związany z mazowieckimi podróżami Fryderyka Chopina. Nie istnieją żadne relacje ani dokumenty świadczące o pobycie kompozytora w tej miejscowości. Jednak to właśnie tu powinien przyjechać turysta, aby na własne oczy zobaczyć, jak wyglądało Mazowsze i jak żyli jego mieszkańcy w czasach, kiedy Chopin żył i tworzył na tym terenie. Wizyta w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu to prawdziwa podróż w przeszłość, możliwość spotkania z rodzimą historią oraz obrzędowością wsi mazowieckiej.

właśnie przez takie wsie przejeżdżał podczas podróży po Mazowszu Fryderyk Chopin.

Częścią ekspozycji skansenu jest też zespół dworski, który tworzą: park krajobrazowy i zrekonstruowany budynek dworu z pięknymi wnętrzami, przygotowanymi z ogromną dbałością o szczegóły i zgodność historyczną. Całość dopełnia oryginalna siedemnastowieczna kaplica.

W salach ekspozycyjnych, które swoim wyglądem nawiązują do budynków folwarcznych, znajduje się galeria rzeźby z wystawą *Kolekcja rzeźby ludowej ze zbiorów Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu*, a także powozownia, w której można zobaczyć ekspozycje

Zabudowa dworska w skansenie w Sierpcu

Skansen położony jest na styku rzek Sierpionicy i Skrwy, na terenie o powierzchni ponad 60 ha. Ekspozycję tworzy dziesięć chłopskich zagród z krytymi strzechą chałupami i budynkami gospodarczymi oraz karczmą, kuźnią, wiatrak koźlak, kościół i zespół dworski. Wygląd zagród wiernie odpowiada stanowi z czasów ich świetności. Wyposażenie wiejskich chałup oraz urządzenie samych zagród wskazuje na zróżnicowanie majątkowe ich właścicieli. Obok zamożnych zagród znajdują się ubogie chaty wyposażone tylko w najbardziej niezbędne sprzęty. Co więcej, ustawienie budynków nie jest przypadkowe. W skansenie zrekonstruowano układ przestrzenny wsi rządowej – najczęściej występującego na ziemiach polskich typu osad rolniczych. Autentyzmu dodają rozciągające się dokoła pola uprawne. Można sobie wyobrazić, że

Transport dworski w zbiorach Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

Sierpecki skansen ulega ciągłej rozbudowie. Planowana jest m.in. rekonstrukcja kolejnego rodzaju wsi - wsi przydrożnej, w skład której wejdzie 38 obiektów, m.in. karczma, kuźnia, budynki plebańskie i kilka zagród.

Nie tylko budynki są ważne w sierpeckim muzeum, ale także ich otoczenie. Zadbane ogródki warzywne i kwiatowe przy chałupach, pasieki oraz zwierzęta sprawiają wrażenie, że wieś tętni życiem. W letnie weekendy w kuźni pracuje kowal, a przed kuźnią gra kapela ludowa, w karczmie zaś mieści się punkt gastronomiczny i sklepik z pamiątkami. Wnętrza budynków urządzone są zgodnie z pełnionymi przez nie funkcjami, a wystrój chałup zmienia się wraz ze zmianą pór roku.

W skansenie organizowane są wystawy czasowe,

Zagroda wiejska w skansenie w Sierpcu

odbywają się również konkursy oraz wydarzenia związane z kultywowaniem tradycji ludowych. Wiosną można wziąć udział w powitaniu wiosny, czyli w obrzędzie przygotowania, spalania i utopienia marzanny. W Niedzielę Palmową w kościele na terenie skansenu odprawiana jest msza i odbywa się konkurs na najładniejszą palmę. Zabawie towarzyszy muzyka ludowa grana na żywo przez zespoły folklorystyczne.

W samym Sierpcu warto zobaczyć stojący w centrum klasycystyczny ratusz. Budynek jest własnością Muzeum Wsi Mazowieckiej. Organizowane są w nim wystawy czasowe promujące kulturę lokalną, regionalną oraz kultury innych narodów. W ratuszu odbywają się również spotkania dla dzieci i młodzieży szkolnej związane z obrzędowością świąteczną i ludową.

W Sierpcu znajduje się kilka zabytkowych kościołów. Najstarszym z nich jest gotycki kościół farny św. Wita, Modesta i Krescencji. Jego historia sięga XIV lub XV w., po przebudowach jego wnętrze jest barokowe, a ołtarz zawiera elementy rokokowe. W murach kościoła zachowały się fragmenty wcześniejszej romańskiej świątyni, która, według miejscowego podania, została wybudowana na ruinach świątyni pogańskiej. Ciekawym jest też gotycki kościół Ducha Świętego z końca XV w. Zbudowano go z cegły, na planie prostokąta. Jest to świątynia jednonawowa z niewyodrębnionym prezbiterium. Wybudował go prawdopodobnie murator Jan z Przasnysza z synami Mikołajem i Piotrem. Stoi na Starym Mieście. Wnętrze świątyni zdobi gotycka

polichromia z początku XVI w., która została odkryta dopiero 1958 r. w trakcie prac renowacyjnych.

www.sierpc.pl

www.mwmskansen.pl

Muzeum Wsi Mazowieckiej

tel. 24 275 28 83

11 ROŚCISZEWO

Dziś więc w Płocku, jutro w Rościszewie, popojutrze w Kikole, parę dni w Turznie, parę dni w Kozłowie i moment w Gdańsku i na powrót! – pisał Fryderyk Chopin 6 lipca 1827 r. w liście adresowanym do rodziny w Warszawie, wymieniając kolejne etapy planowanej podróży wakacyjnej. Młodzieniec towarzyszył w podróży na Pomorze hrabiemu Ksaweremu Zboińskiemu. Dziś trudno stwierdzić ze stuprocentową pewnością,

Scena powitania Fryderyka Chopina przed dworem w Rościszewie

czy Chopinowi udało się dotrzeć nad Bałtyk, lecz dzięki korespondencji kompozytora wiadomo, jakie miejscowości podróźni odwiedzili po drodze. Na pewno zatrzymali się na kilka dni w Rościszewie, historycznym gnieździe rodowym Rościszewskich herbu Junosza. W tym okresie wieś i majątek należały do rodziny Jeżewskich – przodków matki hr. Zboińskiego. Podróżnicy zatrzymali się w otoczonym pięknym parkiem

Izba pamięci poświęcona Fryderykowi Chopinowi w Rościszewie

późnobarokowym dworze. Był to okazały budynek wzniesiony właśnie na zlecenie rodziny Jeżewskich, właścicieli tych ziem od końca XVIII w.

Podczas pobytu w Rościszewie Fryderyk wstąpił do pobliskiego kościoła pod wezwaniem Opieki św. Józefa. Historia tej parafii sięga XIV w., lecz kościół, który odwiedził kompozytor, został zbudowany w latach 1779-1781 na miejscu poprzedniej murowanej świątyni z końca XVI w. Kościół, podobnie jak dwór, ufundowany został przez Benedykta J. Jeżewskiego, generała wojsk koronnych. We wnętrzach zachowało się wiele cennych elementów z XVII i XVIII w., m.in. oryginalna barokowa ambona, natomiast obecny kształt świątyni to efekt rozbudowy w latach 30. XX w.

Osiemnastowieczny parterowy dwór z dwiema oficynami – dawna siedziba rodziny Jeżewskich – zachował się do dziś. W XIX i XX w. został kilka razy

przebudowany. Pod koniec XX w. niemal popadł w ruinę, lecz w ostatnich latach zabytkowy kompleks parkowy wraz z dworem został zrewitalizowany. Po parku można spacerować odnowionymi alejkami, w cieniu starych lip i jaworów pamiętających wizytę Chopina, a także odpocząć przy oczku wodnym. W odrestaurowanym dworze mieści się urząd gminy Rościszewo, a także izba pamięci poświęcona kompozytorowi. Przed budynkiem stoją drewniane figury naturalnych rozmiarów przedstawiające powitanie Chopina przybywającego do dworu.

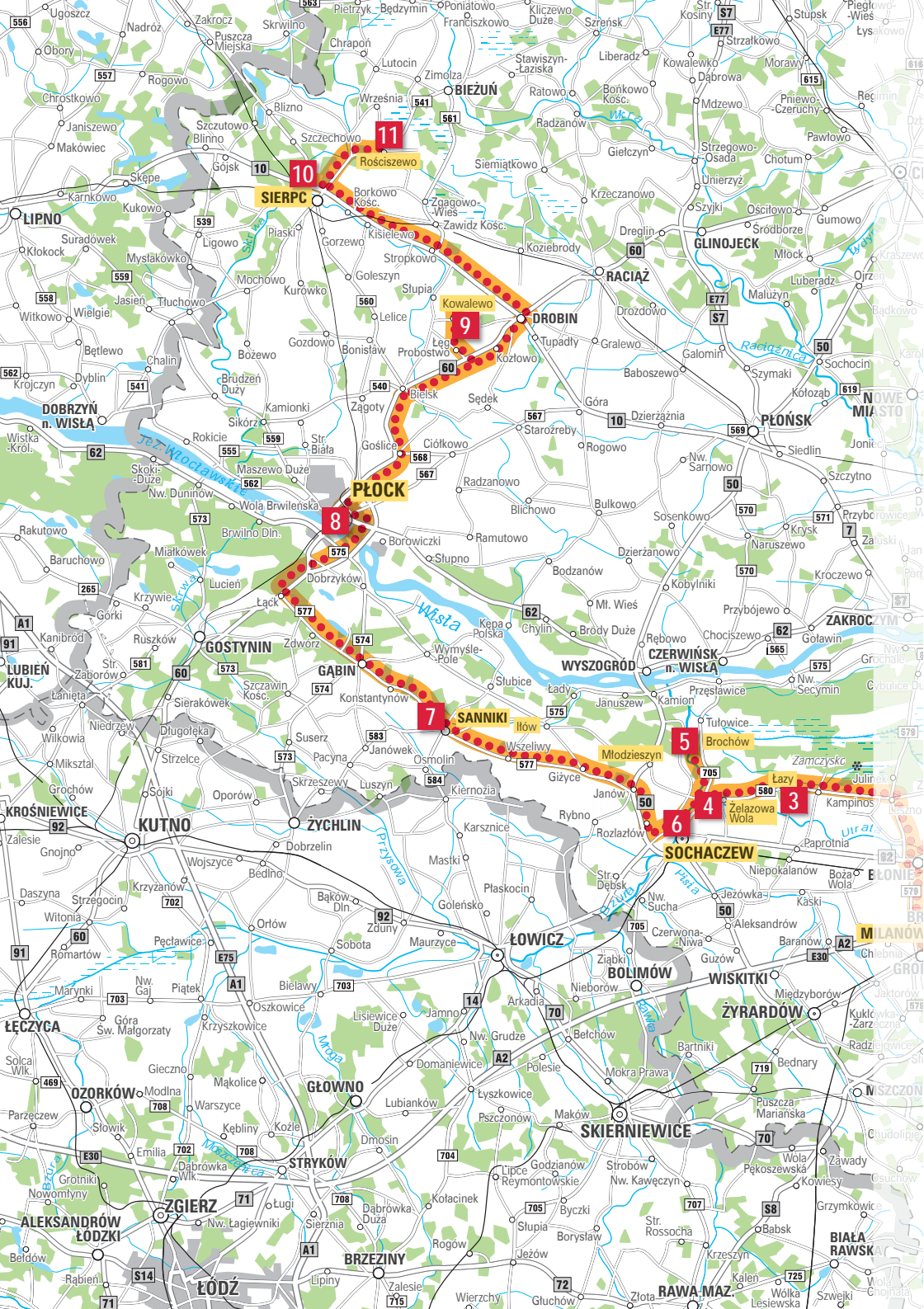

www.roszczewo.pl

Urząd Gminy
ul. Armii Krajowej 1
tel. 24 276 40 76

Dwór w Rościszewie – obecnie siedziba władz gminy

1 BIEŻUN

2 SIERPC

3 PŁOCK

4 GOSTYNIN

5 ŻYCHLIN

6 ŁOWICZ

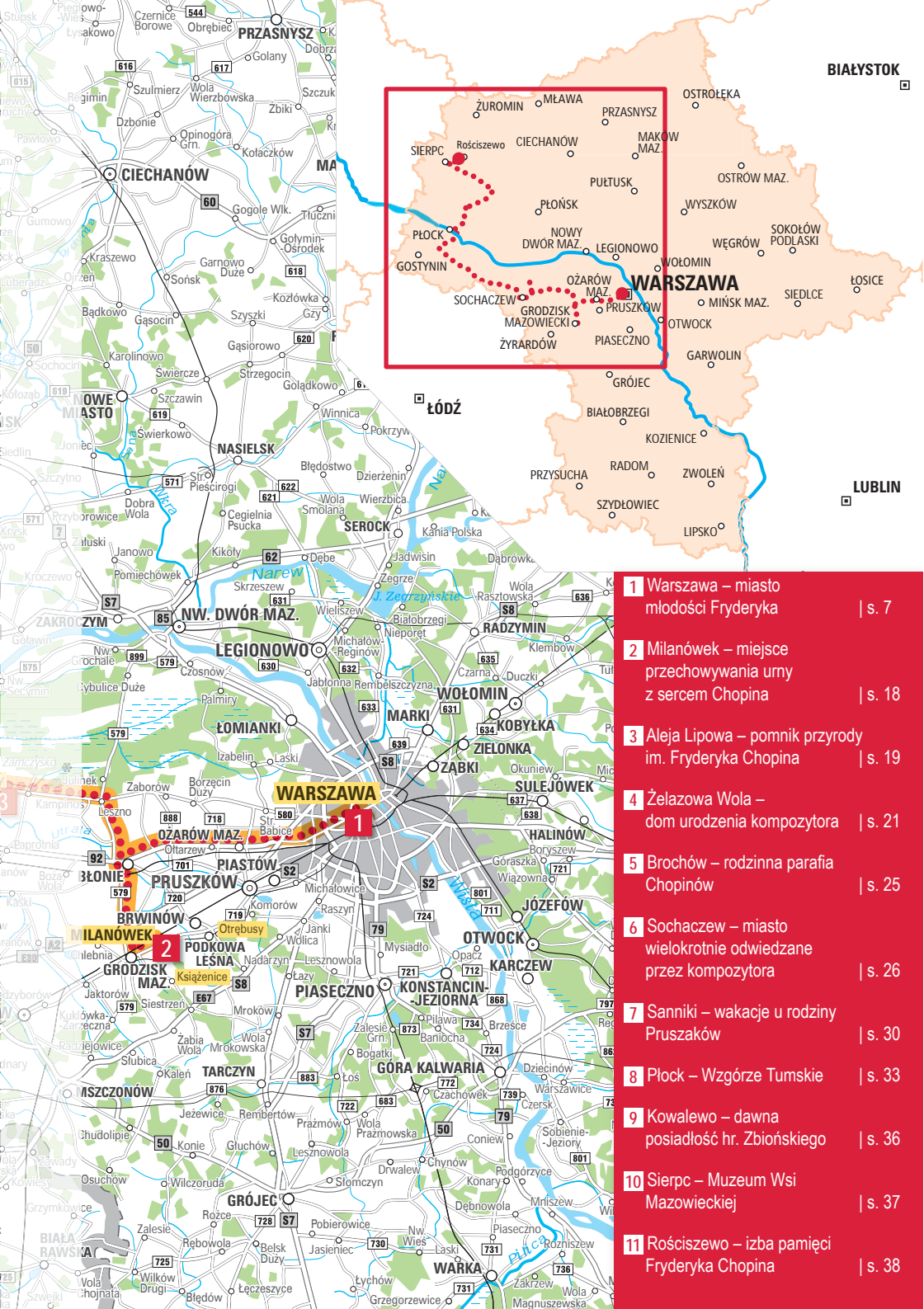
7 SKIERNIEWICE

8 ŻYRARDÓW

9 DROBIN

10 DOBRZYŃ n. WISŁĄ

11 ŁÓDŹ

- 1 Warszawa – miasto młodości Fryderyka | s. 7
- 2 Milanówek – miejsce przechowywania urny z sercem Chopina | s. 18
- 3 Aleja Lipowa – pomnik przyrody im. Fryderyka Chopina | s. 19
- 4 Żelazowa Wola – dom urodzenia kompozytora | s. 21
- 5 Brochów – rodzinna parafia Chopinów | s. 25
- 6 Sochaczew – miasto wielokrotnie odwiedzane przez kompozytora | s. 26
- 7 Sanniki – wakacje u rodziny Pruszków | s. 30
- 8 Płock – Wzgórze Tumskie | s. 33
- 9 Kowalewo – dawna posiadłość hr. Zbionńskiego | s. 36
- 10 Sierpc – Muzeum Wsi Mazowieckiej | s. 37
- 11 Rościszewo – izba pamięci Fryderyka Chopina | s. 38

PROGRAM REGIONALNY
NACJONALNA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Mazowsze.
serce Polski

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt "Ślaki turystyczne dziedzictwa kulturalnego Mazowsza" współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013, Działanie 6.2 Turystyka

www.mazowsze.travel